

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

En gammel Håndværkers Levnedsbeskrivelse.

Fortalt af ham selv.

Med Fortale af Sognepræst C. Skovgaard-Petersen.

København.

J. frimodts forlag.

1906.

En
gammel Haandværkers
Levnedsbeskrivelse.

Fortalt af ham selv.

Med Fortale af
Sognepræst C. Skovgaard-Petersen.

København.
J. Frimodts Forlag.
1906.

Fortale.

Forfatteren af efterfølgende Blade er, som han selv siger i Indledningen, „et ganske almindeligt Hverdagsmenneske“.

Men ogsaa Hverdagsmennesker, og ikke blot „store Aander“ har en Historie med Evidensbetydning. Derfor kan det have sin store Værdi, ved Siden af større Mænds Liv, engang imellem at læse et Hverdagsmenneskes Historie. Men kun sjældent har man Lejlighed hertil. De færreste Hverdagsmennesker har overhovedet forstaaet, at de i dybeste og ædlest Forstand har en „Livshistorie“ — eller ogsaa mangler de Evnen til at gengive denne. Forjaavidt er „den gamle Håndværker“, der her har skrevet sit Liv, maaske lidt andet og mere end et slet og ret Hverdagsmenneske. Men hans Liv er et Hverdagsliv. Scenen er lille, og „Romanen“ er dagligdags. Dog synes jeg, han har forstaaet at gengive sine Smaaoplevelser med ægte dansk Gemyt og med kærlig kristelig Alvor. Og derfor tror jeg ogsaa, at hans Livshistorie vil kunne læses med Udbytte af

mangen ung Mand og Pige; og jeg er vis paa, at den Bøn om at være til Velsignelse, hvormed den gamle Mand ledsager sin Bog paa dens Gang ud iblandt Mennesker, ikke er bedt forgæves.

Forøvrigt er Bogens Forfatter ikke helt ubekendt blandt troende Mennesker i Danmark, idet nemlig de 3 Sange, som Pastor Fibiger for nogle Aar siden folgte til Fordel for Kirken paa Vesterbros Torv i København, var skrevne af den samme gamle Haandværker, som her fortæller sit Liv. Han havde i sin Ungdom arbejdet som Svend paa det Sted, hvor Kirken nu rejses, og han vilde derfor saa gjerne være med til at bære Sten til Kirken.

Nu vil han gennem disse Blade gjerne bygge med paa Guds levende Tempel i Menneskehjertes; og jeg tror, det vil lykkes.

C. Skovgaard-Petersen.

Guds Veje med et Menneſke.

Det er Guds Veje med et Hverdagſmenneske, der her ſkal fortælles.

Der ſtaar et Sted i Guds Ord: „Gud er ikke et Menneſke“. Det kan vi maatte allerbedſt forſtaa, naar vi tænker paa alle de myldrende Menneſkeſkarer, Gud holder i ſin Haand. Var Gud et Menneſke, maatte han have et ſtort Kontorhold og mange Kontorchefer for at kunne lede de mange Traade i hvert enkelt Menneſkes Liv. Men Gud er ikke et Menneſke. „Gud er Aand“, „i Ham leve, røes og ere vi“, og „Han er ſandelig ikke langt fra nogen af os“. Da han er os ſaa nær, er det ogſaa let at ſaa ham i Tale, vi behøver ikke at vandre til „det hellige Bjerg“. Kun ét forlanger han af os, det er: „i Aand og i Sandhed“. Denne underlige Gud vil ſaa gerne hjælpe os til Rette med alle Ting fra første Stund til de graa Haar. Han vil, vi ſkal raadſpørge Ham, og Han vil ſvare os; ja, Han ſiger endogſaa, at „før vi raaber, vil Han ſvare“. Men ſaa maa det ogſaa være „i Aand og Sandhed“, vi raaber. Kunde vi blot blive villige og Indige, ſtulde

vi nyde Landets Gode, og Livets Land har faare meget godt.

Blandt de mange gode og store Ting, som Aandernes Fader og Ben har lobet os strøbelige og dødelige Menneſter, synes mig et nyt Hjerte at være noget af det største. I dette nye Hjerte vil Herren give sin Aand, ſaa vi omdannes i Lighed med vor kære Frelſer og gøres færdige til at indhøſtes.

Herre! lad det af din Naade ſke med mig og mine. Ja, lad din Vilje ſke med alle, ſaa Løbet maa worde fuldendt og Dine Frelſer naa ſit Maal, og Troen ombhyttes med Beſkuelfen.

Min Fader i Himlen, lad dine Beje med mig ikke have været forgæves!

Tak — at jeg veed, de har ikke været forgæves. — — —

Barndomshjemmet.

Den 30. April 1844 fejrede et Par Menneſter deres Bryllup. Manden, Jſak A., var 32 Aar, og Bruden, Margrethe Jensdatter, 25 Aar. Hvad Præſten ſagde ved den Lejlighed, eller hvordan han var, veed jeg ikke; han var vel, ſom Præſterne var fleſt i de Dage. Men jeg tror, at Herren i Himlen har ſagt: „Se, jeg vil være med Eder,“ og ſaa har Han velfignet dem og ladet dem gaa. De drog til en lille Hytte, ſom de havde lejet i en By i Nordſjælland, og begyndte et Samliv,

som skulde vare noget over 50 Aar. Disse to var mine Forældre.

Fader var Landarbejder og arbejdede omkring paa Gaardene. Jeg tænker, at Lønnen i de Tider har varieret fra 33 til 40 Ore pr. Dag — plus Kosten. Det var ikke meget, og mon ikke Jakobs Ord: „J forholde Høstfolkene deres Løn“ kunde have været anvendt her med Rette? Moder havde lært at væbe og tjente derved lidt med, saa jeg tror, de endda klarede sig godt. Men næste Vinter, 1845, blev meget streng; det er fortalt mig, at man kunde gaa paa Isen over Øresund til Sverrig, og den brød ikke op før Paaskelørdag.

J denne haarde Vinter blev jeg født, nemlig 6te Marts. Udfølgelig tyder paa, at mine Forældre paa den Tid havde det yderst fattigt. Formodentlig har de ikke kunnet faa noget Arbejde i Vintertiden, og Sommerlønnen var ikke større, end de maatte bruge den efterhaanden. Om disse deres trange Aar husker jeg et Træk, jeg hørte, da jeg blev større; de troede maasse ikke, jeg hørte eller forstod det, men Børn har finere Øren, end de gamle tror. Blandt deres Gjenstande var ogsaa en gammel Bibel, den havde de pantsat for en Daler til en Gaardejer, som havde 3 Gaardes Avling. Denne Mand har altsaa ikke turdet betro min Fader 2 Kroner uden at faa et Pant, som han vel, naar det kom til Stykket, ikke satte saa megen Pris paa som en Pibe Tobak. Imidlertid, Biblen fik han, saa Herren sørge for, at ogsaa denne rige Mand fik Guds Ord i Hænde. Om han har læst den, veed jeg ikke; men skulde der blandt dem, der læser dette, være Mennesker, der er lige saa forsigtige med deres Penge

som denne Gaardmand, saa vilde det vist være dem gavnligt at se, hvad denne Mand's Slægt — nu ca. 50 Aar efter — er sunken ned til.

Senere flyttede mine Forældre fra Sognet og kom der aldrig mere; den omtalte Bibel har jeg heller aldrig seet, men Herren gav siden mine Forældre en anden. Det er forøvrigt den eneste Pantsættelse, jeg har hørt eller seet i mit fædrene Hjem. Senere har jeg seet Folk pantsætte deres Gjendele over en lav Sko, naar de skulde paa Val eller til Sommerhstighed. Herren være takket, at jeg ikke blev oplært til den Slags i mit Hjem.

Nu var vi flyttet til et andet Sogn. En Gaardmand havde et lille Hus paa en Udlod; det havde Fader lejet og skulde saa være Arbejdsmand paa Gaarden. Fra dette Sted skriver sig mine første Livserindringer. Jeg kan mindes, jeg var meget syg, og Moder var bange for at miste sin lille Dreng. Moder havde en Søster, som var otte Aar yngre end hun selv, en livlig ung Pige og snild paa Fingrene. Hun havde lært at sy, og da jeg var et Par Aar gammel, kom hun og forærede mig en Sirtses Hat. Det maa have været en sjælden Hat, siden den tog saa varig en Plads i Mindet. Denne Møster blev siden min stadige Skrædder lige til Konfirmationen, og Moder vævede selv Tøjet, saa min Klædedragt var ganske billig. Desuden bagte Moder selv vort Brød. Vand hentede hun i nærmeste Tørbegrav, hvor Fader selv skar Tørv til Winterbrændsel.

Jeg mindes ogsaa en historisk Begivenhed fra 1849. Den Gang var jeg i Besøg hos mine Bedsteforældre.

Vi stod ude ved Bejen under et Baldnøddetræ; saa kom der nogen forbi og fortalte, at Linieslibet Christian VIII var sprunget i Luften. Det gjorde et vældigt Indtryk paa mig. Jeg havde vel tidt seet Skibe glide gennem Sundet, men at saadan en Kolos kunde springe i Luften, gif over min Forstand.

Det er almindelig bekendt, at Aarene omkring 1848 var Sangens Tid i Danmark. De mange store Digtere havde ikke skrevet forgæves, og der faldt ogsaa nogle Smuler af til Fattigfolk. De sang, unge og gamle, rige og fattige; mine Forældre sang ogsaa, blandt andet en Sang, hvori det hed: „Gøgen kuffer i den grønne Lund“. Deraf tog jeg Anledning til at kalde vort Hus „den grønne Lund“, hvad der ogsaa passede godt nok om Sommeren. Thi Nord om Huset var en høj Bakke, beklædt med Bøgetræer. Men om Vinteren var det ikke til at arbejde sig gennem Sneen ud til nærmeste Hus eller Vej.

Der er maaske mange nu om Dage, der vil forundre sig over, hvad jeg fortalte, at Fader og Moder sang, jaadan et Par fattige Mennesker! Men Sangens Tid var som sagt inde, og saa havde de et Haab. Det var vist ofte et Haab mod Haab, men de holdt fast ved det, til de var over 80 Aar, og Haabet beskæmmede dem ikke. Nu veksler alt saa hurtigt, som om Electriciteten virkede paa alt og alle. Man seer unge Mennesker gifte sig, og hvad enten de er rige eller fattige, skal alt i deres Hjem indrettes saa moderne og komfortabelt. Overfladisk seet tager det sig ud, som havde de indrettet sig et lille Paradis, men saa Aar efter sidder de ofte i Muddergrøsten. Mine gamle Forældre be-

gyndte egentlig i Muddergrøften, men J skulde have seet dem paa deres Guldbryllupsdag. Da skulde J erkende, at deres Haab om noget bedre var ikke blevet bestaemt. Fordi de haabede, kunde de synge — synge alle de dejlige Sange, som den Gang var spredte Landet over samtidig med, at der gik Bud fra By til By, at enhver, der kunde bære sin Bøsse, skulde møde ved Hæren for at værgе Fædrelandet.

Ogsaa Fader havde været Soldat. Allerede 1835 lærte han paa det berghede Jægersborg som Husar. Det var den Gang, det hed: „Slaa ham ihjel, den Hund, han er betalt!“ Som Husar tjente han i 4 Aar og havde været med at eskortere Frederik den 6te, naar han førte i Guldkaret til Højesteret. Det var forøvrigt et af Faders Glansnumre, naar han fortalte om Jægersborg og de gamle Husarers Bedrifter. Som en Prøve mindes jeg, han fortalte, at naar der var stort Gilde paa Sorgenfri, blev nogle Husarer beordrede til at møde der og hjælpe Køkkene; de skulde bære Maden fra Køkkenet gennem en Gang til dem, der rettede an. Saa greb Soldaterne med Fingrene ned i Suppen og kneb sig en Bolle. Men det havde Herstaberne jo ikke seet.

At Fader havde været Husar, skaanede ham for at blive indkaldt i 1848, og da der ved Krigen Udbrud blev Mangel paa Arbejdskraft, tænker jeg, at Daglønnen er gaaet op til 50 Ore. Det var den mest gængse Løn i min Barndom.

Der er en lille Begivenhed fra de Dage, som jeg hørte i min Barndom og kunde have Lyst til at fortælle.

I 1847 var her Dyrtid i Danmark. En rig Gaardmand paa min Hjemegn havde en stor Bunte Rug paa sit Loft. Han blev budt 18 Rigsdaler for Tønden, men vilde ikke sælge, før den gik op til 20. Men før nogen vidste det, kom der Skibe med østersøisk Rug, Sæden faldt ned til de gængse Priser, og saa — ja saa hængte Manden sig; det kunde han ikke staa for. Mammon er en haard Gud at tjene. Hvordan Fader og Moder har faaet Brødet den Gang, forstaar jeg ikke, hvis Fader virkelig har maattet arbejde i 3 Uger for at tjene en Skæppe Rug.

Vi boede fremdeles i den grønne Lund, til jeg var 5 Aar. Hele min Barndom igennem sværmede mine Forældre for en stor Jde: de vilde saa gerne selv have et lille Hus! Det skulde naturligvis være et meget lille Hus med Lervægge og Lergulv og Bilæggerovn. Jeg forstaar ikke, hvor de turde kæle for den Tanke; de vidste dog godt, at naar Fader hvert tiende Aar skulde have sig et Par ny Stoblesaaer, var det en hel Begivenhed; alligevel holdt de Tanken oppe. Men „er end Verden vid og lang, saa var den dog de to for trang“; skønt der laa uhyre store Arealer, mange Hundrede Tønder Land, ubenyttet hen, var der dog ingen, der vilde overdrage disse fattige Menneſter en lille Plet at bygge paa. Jord og Penge holdt man højt i Hævd den Gang som nu. Først efter 16 Aars tro Tjeneste hos en Mand lykkedes det Fader paa gode Vilkaar at erhverve et lille Stykke Jord, hvor han saa næsten alene stampede Bæggene op og gjorde det meste Arbejde selv. Dette skete først, efter at jeg var bleven konfirmeret og var sløjet et Par Mil fra Keden. Men havde Fader

været længe om at realisere sin Ungdoms Tanke, holdt han ogsaa fast derpaa indtil Enden, jeg tør næsten sige med en Jernarm: først Dagen før sin Død, da han var 84 Aar, overdrog han min Søster og Svoger sin Ejendom.

Da jeg var henad 5 Aar, maatte vi igen flytte, hvilket gik saaledes til. Den Gaardmand, Fader arbejdede for, havde et Stykke Jord endnu længere borte fra Gaarden end der, hvor vi boede. Saa var der en anden Gaardejer, som jeg vil kalde J., der havde megen Jord, mest Hede og Mose samt hist og her en Del smaa Skovstykker. Disse store Arealer laa mellem „den grønne Lund“ og vor Gaardmands Udlod. Da nu Gaardejer J. ikke havde nogen udpræget Sans for Ejendomsretten, skaltede og valtede han med andres Jord, som han vilde, hvilket gav Faders Husbond Anledning til at bygge et Hus derude, og der skulde saa vi bo for at passe paa. Herover blev J. meget fornærmet, og da han var noget af en Opfinder, fandt han paa mange Ting, hvormed han gjorde os Livet surt. Jeg skal her give en Prøve. Kort før vi skulde flytte, blev vor Kat borte. Der var vist megen Sorg over den, da den var vort eneste Husdyr. Men da vi flyttede ind i det nye Hus, var Katten skudt og hængt op der. Saaledes behandlede man Fattigfolk i de Dage.

Saa kom vi da til det Sted, som blev mit egentlige Barndomshjem. Det var et nyt Hus med en Stue, et lille Kammer, et Køkken, hvor der var lagt Gulv af runde Brosten og en Bagerovn til Rugbrød — andet Brød brugtes ikke, uden om Julen. Der var 3 Fag smaa Vinduer i Stuen og hvidt Bræddeloft. Moders

Dragtiste blev stillet an og Kopper og andre Ting jatte til Rette oven paa den. Saa kom Slagbænken og Sengen med Stolper og Omhæng, som Moder selv havde vævet; desuden havde vi to lave Kister og nogle Stole. Naar saa Vergulvet blev fejlet og bestrøet med hvidt Bakkesand, kan J tro, der saa helt stadseligt ud. Men Væven kunde Moder ikke undvære, og den rørte meget Støv op. Alligevel holdt Moder sin Stue pæn, saa hun altid var rede til at modtage Besøg, skønt der meget sjældent kom nogen i denne Udørf.

Huset var bygget i Udkanten af en gammel Grusgrav. Nord for samme var der Enge, Moser, Torvegrave, Grøfter og Vandløb i en Uendelighed, og allernordligst saaes et Bakkedrag, bag hvilket man til Tider, naar Vinden var nordvest, kunde høre Rattegats Bølger spille op. Mod Øst var en lille Bakke, bevoxet med Skov, mod Syd de før omtalte store Hedemarker, og her gik Bejen ud til Omverdenen. J Vest var der lidt Agerland, som ogsaa endte i Moser med høje Bakker i Baggrunden.

Jeg havde endnu et Par Aar tilbage af min Guldalder, før jeg skulde rykke ud til den store Kamp for Tilværelsen. Disse Aar, tror jeg, har været overordentlig frugtbare for min Barne sjæl. Tænk at kunne gaa om Foraaret, naar Engene klædte sig i Blomsterpragt, eller om Vinteren, naar Sne og Is dækkede alt, og tænke alt, hvad jeg vilde, om det hele! Jeg maatte jo vænne mig til at tænke selv. Vel var det i en Afkrog, vi boede, og vel var der lavt til Loftet i vor Hytte, men Herren havde givet mig et godt Barnedomshjem, som jeg ikke nu vilde bytte med et af de

mange forpjankede og forkælede Hjem, der gør Børn
saa blødagtige for hele Livet. Da jeg var 25 Aar, skrev
jeg disse Vers, som jeg synes, jeg kan godkende endnu:

Kun med Bemød maa jeg stue hen
paa den Tid, jeg alt har lagt tilbage!
Aldrig, aldrig kommer mer igen
disse mitte, blide Barndomsdage,

Dejlig var den kære Juletid,
da jeg sad hos Fader glad derhjemme.
Barndom! du var fattig, du var blid;
al! de Dage kan jeg aldrig glemme!

Og naar jeg i Sommerstoven gik
glad, fornøjet mellem Blomster ene,
var det, som jeg Lærketunge fik,
sang med Fuglen i de grønne Grene.

Fjernt fra Verden i mit øde Bo
var jeg med min sømme Moder ene,
kærlig hun mig tit i Favnen tog,
saa paa mig med sine Øjne rene.

I disse Vers nævner jeg Julen. Mange vil tænke:
„Na, hvad Juleglæde kunde der være i saadan en
Kønne?“ Jo, jeg skal sige dig: til Julen fik vi mange
sjældne Ting, som vi ellers aldrig saa. Fader kom saa-
ledes Aar for Aar hjem med et meget stort Sigtebrød,
som han fik paa Gaarden foruden nogle Vbleffiver,
en god Slump Vbler og Rødder og et gammelt Spil
Kort — det fedeligste var rigtignok, at der stundom
manglede for mange af Herrefortene. Naar Moder saa
kunde saa noget Mælk, lavede hun Risengrød, for til
Julen skulde man jo have noget ekstra. Ja, tænk dig!
Risengrød, som ellers ingen spiste uden ved de store

Gilber, det havde vi paa vort Bord Juleaften! Naar nu Grøden var spist og Juleevangeliet læst og Lovsangen sunget, og Fader kom frem med Posen, hvori Tøflerne og Nødderne var gemt, saa var Festsstemningen oppe. Hvad gjorde det saa, om Vinden ruskede lidt i vore Halvdøre, eller Sneen faldt tæt? Fader blev jo hjemme i Morgen, og da begyndte Herligheden igen. Havde Moder godt med Penge til Julen, købte hun ogsaa et halvt Pund Buddersukker, saa vi gjorde os til gode paa mange Maader.

Jeg havde haft et Par Søstende, som var døde, men nu var der kommen en lille Pige, som fik Lov at leve. Hun blev imidlertid til megen Besvær for mig, for nu forlangte Moder af mig, at jeg skulde vugge min lille Søster, og naar Moder var ude at bestille noget, skulde jeg ogsaa passe hende. Det varede heller ikke længe, før der kom andre Krav. Blandt andet forlangte Moder, at jeg skulde vænne mig til at spole Garn til Væven. Men lige meget, jeg levede jo hver Dag i Herlighed og Glæde, mellem Skov og Enge, mellem Blomster og Fugle. Jeg havde Naturrens Fortrolighed og kendte Fuglenes Næder. Svalen huggede under vort Tag; en lille løn, hvid og sort Fugl huggede i Kanten af Tørvegraven; den var forøvrigt vanskeligt at komme nær. Musvitten havde sin Rede i gamle Stengærder; der kunde man nok stikke en lille Haand ind, men det var farligt, for der kunde være Hugorme. Dog, Gud bevarede mig, og uden Ham veed jeg ikke nu, hvordan det ellers var gaaet mig, som gif med bare Fødder Sommeren igennem. Men Umagts-

haanden, der leder Menneskebørnenes Gang, viser ogsaa Frygt den Vej, det skal slæbe sig.

Meget tidlig maatte jeg gaa paa Arbejde med mine Forældre, især i Høsttiden og om Efteraaret, naar vi tog Kartofler op. Det sidste var i Reglen det værste; i Oktober er det for det meste koldt og sludfuldt; de smaa Træsko blev fulde af Jord, saa man havde et Uste om selve Fødderne. Blev det for slemt, dækkede man sig under en Vogn eller under Moders Forklæde. Naar der skulde spises, gik vi hen til Vognen, hvor der var en Madæske med nogle Rundtenommer af hjemmebagt Rugbrød og lige saa mange Stykker Ost. Saa spiste vi Ostbrød og drak Øl til af en Træbimpe! Mændene fik Snaps af et Benmaal. Var Øllet for surt, blev det blandet med Mælk, som da ogsaa blev sur, og det hele blev en Slags Plummer=Plummer, der kunde „jage Folk fra Hus og Hjem“. Nytt Brød var en efterspurgt Vare, men blev Brødet en 3—4 Uger gammelt, kunde det til Tider være saa mullent, at man kunde blæse en Røgsky ud af Halsen som af en Tobakspibe. Mærkeligt nok hørte man ikke noget om Bakterier i de Tider.

Nu har jeg altsaa fortalt lidt om mit Barndoms-hjem, Forholdene inde og ude, og beskrevet nogle af de Vilkaar, hvorunder vi levede. Naar jeg nu efter 50 Aars Forløb ser tilbage paa disse Ting, kan jeg ikke andet end sige Herren Tak for, at han gav mig dette Hjem. Næppe, tror jeg, faar nogen mig til at indrømme, at det havde været bedre for mig at blive opdragen i et fint og rigt Hjem, og det af flere Grunde. For det første havde jeg maaste spillet rast og stor og

vigtig; jeg har vist netop haft den Fristelse med mig gennem hele Livet, da Herren altid har lagt saa stærk en Tomme paa mig. For det andet havde min Moder Tilbøjelighed til at forkæle mig, men havde hverken Tid eller Raad til det. Jeg har seet meget i den Retning baade hos rige og fattige, seet dem give Børnene Kaffe paa Sengen; selv Davre har jeg seet store Børn ligge og spise i Sengen. Og naar de kom op, blev de pakkede ind i Uldvarer fra Top til Taa, baade Haand og Hals fik de viklede ind i svære Uldtørklæder. Her er meget, som jeg med Tal kan sige, jeg er bleven forstaaet for. Da Jesus havde opvaft Lazarus, sagde han: „Løser ham og lader ham gaa!“ Skulde jeg give et godt Raad, vilde det blive det samme: „Løser dem og lader dem gaa!“ Man hører saa tit klage over flette Arbejdere; men hvor kan det være andet, naar raske og velstaaede Børn bliver flaskede op med saa mange Slags Allebrodsbarmhjertighed. Saa er der andre, som fødes til at lgde sig tjene, men lærer aldrig selv at tjene. Mon saadanne duer til Arbejdsgivere?

Gud være takket, at jeg fik lært Livets Ålvor at kende fra Begyndelsen. Og Gud være takket, at hvert Åar, jeg har levet, har han ledet saaledes, at det har været et Åar med Fremgang. Og Gud ske Lov, at jeg tør tro, at han, der har hjulpet hidindtil, han hjælper nok herefter. Men derfor er det underligt at se, hvor dog mange begynder Løbet ganske fejlagtigt og tager de bedste Dage først. Vilde jeg tælle op, hvor mange jeg har seet af fattige og fine og flotte, som er gaaet fejl af Maalet, hvor blev det et stort Tal!

Mange Ting, som jeg har hørt og seet i mit Varn-

domshjem, er senere i Livet bleven mig til megen Gavn. Jeg kan saaledes nævne den store Nøjsomhed, den dybe Verbødighed for alle dem, som var i Højhed, og den aldrig slumrende Marvaagenhed for ikke at komme i Gæld. De Folk, der tager alt muligt paa Klods, er Købmændene meget forsigtige med; men hvor kan en Købmand plage Folk, der er bange for Gæld! Hvor har de tidt fristet Moder, hun, som trængte til næsten alt. Hvad angaar Høfligheden mod de store, saa var der unægtelig en god Bunte Trældomsfrugt med i Spillet. Verbødigheden gik langt videre end til Præst og Degn: alle Slags gode Klæder blev behandlede med udsøgt Høflighed, hvad der saa end sad indenfor Klæderne. Hvad Penge angaar, da var dét at eje en Daler i Sølv med Kongens Billede en udsøgt Herlighed. Vi havde til Tider Penge fra 4 Kongers Regeringstid, lige fra Christian den 7de til Frederik den 7de, men en Daler saa vi vist ikke i Huset hver Maaned. Kunde Moder drive det til at saa 3 Kroner om Ugen, skulde hun gerne se at lægge noget til Side til en og anden nødvendig Ting. Saaledes samlede hun engang 10 Rigsdaler, som de købte en Væv for, saa Fader kunde væve med, naar der ikke var andet Arbejde at saa; den brugte han endnu, da han var over 80 Aar. Naar jeg selv kom til at eje en Skilling, hvor blev den pudset og blanket som en sjælden Skat! Jeg har nylig seet en Konfirmand kaste Skillinger til Smaaborn, som en Greve kaster Penge fra sin Landauer til en Tigger. Hvor er det godt at have lært Nøjsomhed fra sin tidlige Barndom. Og hvor var det godt, om Foreldre lærte deres Børn til at bære en 5 Ore hos sig

hver Dag uden at omsætte den i Sukkergodt. Da kunde de maasse som Konfirmander lære sig til at bære en Titroneseddel uden at give den ud til Pipe, Cigar og Bajerstøl. Og saa vilde en Haandværkssvend ikke forløste sig paa en Halvtredskroneseddel eller mere, som kunde fri ham fra at sulte om Vinteren.

Det er ogsaa velsignet at mindes den dybe *Ver-*bødighed, de gamle havde for Gud og Hans Ord, stont „Herrens Ord var lagt paa Hyldeu“ o. s. v. Det var, som en Mand fra gamle Dage havde skrevet en uudslættelig Skrift om Herrens Skikke paa Hjertets Tavler. Man mærkede ikke noget til den Flothed, hvormed den vantro Verden nu blander Gud og Hans Ord sammen med Teater, Kunst og Politik.

Ja i Sandhed! jeg har meget at takke for fra mit Barndomshjem. *Ver* være dets Minde!

Min Fader og min Moder,
 I underlige to!
 I delte Livets Gøder
 og Aaget bar med Ro.
 I stod hinanden fjerne
 i Tankesæt og Aand,
 og dog I fulgtes gerne
 i Kampen Haand i Haand.

Hvor gif vor Fader stille,
 hvor kendte vi ham lidt!
 Han vilde, hvad han vilde,
 lod andre saa om sit.
 Og kunde Moder pjanke
 midt i sit Stræv og Mas,
 han var en Mur og Skranke
 mod alskens Spøg og Spas.

Vel var det smaat derhjemme,
 og tit blev Krybben tom,
 men Fader kunde gemme,
 til trange Tider kom.
 Han sankede med Nøje,
 han holdt med jernfast Haand,
 han regnebe det noje
 selv med en Stump af Baand.

Blev Storbaad og Bedrifter
 fortalte i vort Hjem,
 og fandt vi dem i Skrifter,
 ja, saa kom Manden frem.
 Men Moder havde Hjerte,
 der gjorde hende blind,
 og hendes Fryd og Smerte
 vi kendte ud og ind.

Der kom saa tit en Tigger
 til Moder med sin Nød
 og vidste, han var sikker
 paa Raad saa vel som Brød.
 Hun tørrede hans Klæder,
 ja, stundom Taaren med,
 og vandt hun ingen Hæder,
 hun hjalp dem dog paa Gled.

Jeg tidlig maatte møde
 paa Verdens Markedsplads
 og Barndomstiden øde
 blandt Sumpe og Morads.
 Men hvor har Moder bedet
 og tryglet Gud og grædt,
 at Herren vilde lede
 min Fod at vandre ret.

Der gaar en lønlig Smerte,
 trods mine sølvgraå Haar,

dybt inde fra mit Hjerte,
 naar jeg ved Stedet staar.
 Dog maa jeg Herren takke
 — hver Gang paany jeg staar
 paa Barndomshjemmets Balke —
 for Barnehjemmets Raar.

En Hytte og en Have,
 en Ort, hvor ingen bo,
 det var, o Gud, din Gave
 hernebe til de to.
 Der blev os Brødet faaaret,
 Gud ved, det tidt var smaat,
 med Tak blev Savnet haaret,
 og alting gif saa godt.

Jeg her om disse Minder,
 der snart som alting dør,
 de bedste Blomster binder
 og friske Blade strør.
 Naar Jubelaaret kommer,
 og alt er sat i Stand,
 da hier og en Sommer
 paa Jer i Kanaan.

— — —
 Se, saadan var min Moder
 og saadan var min Far,
 og saadan var de Goder
 og Byrderne, de bar.
 Og saadan listed Tiden
 med Nøjsomhed og Slid,
 og stot de stod i Striden
 som Børn af deres Tid.

Med det, jeg hidtil har fortalt om mit Barndoms-
 hjem, har jeg især tænkt paa Tiden, før jeg var 7 Aar.
 Men nu begyndte den alvorlige Tid, en Tid paa ober

50 Aar i Kamp for Brødet og Tilværelsen. Mine menneskelige Belgørere var vist ikke vanskelige at tælle. Men Guds Belgerninger imod mig har været saa store og saa mange som Havets Sand. Han har baaret mig paa Ornevinger og fredet om mig som sin Djeften. Endnu under de graa Haar er Han den samme, og jeg veed, at af Naade er jeg det, jeg er. Ham alene Vren.

Jeg var altsaa bleven 7 Aar og skulde nu begynde at gaa i Skole. Min Moder havde vævet nye Klæder til mig, havde ogsaa lært mig Bogstaver og vist ogsaa at skrive Tal. Min Lærer var en tyk og fed Mand og kejthaaudet; han var nok ogsaa kejtet til at undervise Børn. Naar jeg nu tænker tilbage paa min Lærer, finder jeg ham ikke ganske ulig den Type, som Robenhavnerne kalder en Bondetølper. Hvis han nogen Sinde havde faaet en god Eksamen, maatte det da skyldes hans Færdighed i at tærste løs med en Haasfælk. Unde Tunger sagde om ham, at han drak; det blev ogsaa fortalt, at mens Præsten prædikede om Søndagen, gik han ned i Kroen og fik sig et Slag Kort. Noget har der vist været om det, for en Tid efter min Konfirmation blev han jaget væk. Min Hustru fortæller, at hendes Moder kom i hans Hjem engang og vilde forhøre sig nærmere om en lille Pige, paa hvem han havde flækket det ene Øre. Men hun traf kun hans to voksne Døtre, og disse faldt over hende og pryglede hende.

I dette Aahl skulde jeg nu oplæres i Guds Kundskab og den fædrene Visdom, og man vil kunne forstaa, at jeg ikke blev visere end Salomon. Den første Dag gik imidlertid rigtig godt; der kom to andre ny,

og dem kunde jeg udmærket staa Maal med, baade i Lærdom og Paaklædning. Moder var meget opfindsom, naar det gjaldt om, at hendes Børn ret kunde vise sig ved en saa højtidelig Lejlighed. Jeg mindes godt, at da jeg den første Gang var kommen hjem fra Skole og havde lagt Stadsen af, sagde Moder: „Jeg synes, du er bleven saa stor,“ og det samme syntes jeg selv.

Nu gik alt sin jævne Gang maaſte et Aars Tid eller saa, da skete der noget, der satte en Skranke mellem min Lærer og mig, og den var ikke til at flytte siden. Det gik saaledes til. Jeg har tidligere fortalt om en Gaardmand ikke langt fra den Gaard, hvor Fader arbejdede. Jeg kaldte ham J. Han havde en Datter, lidt ældre end jeg, som gik i den samme Skole. En Vintermorgen, mens vi legede udenfor Skolen, faldt hun paa froſſen Jord; jeg veed ikke, om nogen stødte til hende, men hendes Næse kom til at bløde stærkt. Naar Blodet tillige blev gnedet dygtigt ud over Ansigtet, kunde det jo se farligt nok ud, og saa sagde hun til Læreren, at jeg havde stødt hende om. Da hun nu var en Gaardmandsdatter og jeg kun en Daglejers Søn, vilde han ikke lade Lejligheden gaa ubenyttet hen. Han skulde nok vise, han var Mand for at holde Rettergang efter de strengeste Paragraffer. Han slog mig saa ubarmhertigt, som jeg vist aldrig er bleven slaaet hverken før eller siden, hvilket, saasom jeg var ganske uskyldig i den Brøde, der blev tillagt mig, havde til Følge, at jeg kom til at hade min Lærer med et fuldt Had. Men desværre, det blev ikke derved. Hadet har en Søster, Misundelsen; disse to fødes sammen, lever sammen, og om de dør, maa de ogsaa dø sammen. Men

flere end jeg har vist erfaret, at de er fejglivede som Hal. Man kan godt trække Skindet af dem, og de lever endda. I min daværende Stilling kunde Misundelse let opstaa, da jeg daglig blev Vidne til, at andre blev foretrukne. Dog, naar jeg nu seer tilbage paa disse Ting, kan jeg kun beklage den sølle Fyr af en Lærer; han kunde ikke være anderledes. Han var saaledes smurt ind, at han absolut maatte sætte Skel mellem rig og fattig. Skønt denne Mand fik Løn for sin Gerning som alle andre, pløjede Gaardmændene og tærskede Husmændene for ham eller gav andet Vederlag, desforuden blev der baaret til ham baade thjt og thndt. Hvor skulde da en saa indsmurt Skolemester kunne staa frit og behandle alle Børn lige? Der har nok været mere end een Lærer i de Tider, der folgte sig selv for et Svinehoved eller lignende for at være god ved vedkommendes Børn. Min Fader tænkte vist som saa: „Læreren har ikke andet at bestille end at være god ved Børnene, og er de ikke artige, maa de finde sig i at faa nogle Skrup.“ Saa passede han sit og lod Læreren om sit. Moder vidste bedre, at der skulde Smørelse til, naar det skulde glide tilstrækkelig let. Men hvordan skulde en fattig Kone som hun komme affted med at gnide ham ind paa en passende Maade? Jo, hun fandt paa Raad: der var Højtidsøfret! Vi havde to Præster og Læreren at ofre til. Man ofrede 1 Mark og 4 Skilling til hver Præst og 8 Skilling til Læreren. Nu gjorde Moder den Opfindelse, at hun kunde sende Offerfedlerne og hele Marken til Læreren, og saa snød hun Præsterne for deres 4 Skilling. Men det var ogsaa

alle de Bestikkelser, han fik fra vor Side, og det gif desværre ud over min Ryg.

Man seer let, at det var ikke under gode Aaar, jeg begyndte min Skolegang. Men efterdi Herren min Guds gode Haand var over mig (Esra 7, 28), gif det endda; og naar Guds gode Haand er over os, frier den os fra Fjendehaand og fra deres, som lurar ved Vejen. De er mange, som lurar ved Vejen, hvor saadanne Naturbørn gaar, men Guds gode Haand er hver Dag den samme. Hvad siger man om, at vi paa Vejen fra Skolen drak Vand af en Dant, som et Herkskab vilde forbyde deres Hund at drikke af? Det var om Sommeren fuldt af Haletubser og alskens Kryb og Svineri fra en Fabrik; men vi fik ikke Tjufus. Vi klatrede op i meget høje Træer for at finde Ravnereber, men vi faldt ikke ned; Guds gode Haand var over os. Vi gif barfodet i Moser, i Lynge, i Skove, men Hugormene bed os ikke. Vi stal vore smaa Hænder i Jordhuller og Stendysser efter Fuglereber, men traf aldrig paa en Ormerebe; utter Guds gode Haand!

En Gang legede vi, en Del Drengene, paa et Høloft. En gammel Mand, som passede Køer, skændte paa os, men vi lo kun ad ham. Jeg har maasse selv været den værste; saa tænker jeg, Herren har sagt: „Jeg vil tugte ham med Maade, han skal ikke slippe helt fri.“ Jeg faldt ned en 6—7 Alen og slog Rakkens mod Logulbet, saa de andre maatte bære mig ind i en Seng. I dette Fald kunde jeg være bleven en Krøbling for de 50 Aar, der er gaaet siden, men vor Guds gode Haand var over mig, han, der siger: „Indtil Eders Alderdom vil jeg være den samme.“

Jeg slap Fortællingens Traad ved Præstens Offer og Lærerens Stikpenge. Nu vil jeg lade Stolen holde Ferie en liden Stund for at se paa en anden Side af Livet, som ogsaa kom til Syne ved Syvaarsalderen. Der var en Gaardmandsenke, som havde tre Sønner og fire Døtre, næsten alle voksne. Disse traadte i Underhandling med Moder om at faa mig til Huse hos dem. Jeg var jo noget lille, men jeg skulde naturligvis have det saa godt, kun pasje lidt paa Køerne. Moder vidste som god Diplomat, at saa blev hun fri for at føde mig; selv troede jeg nok at kunne blive en klog General over Køerne; Underhandlingerne faldt saaledes ud til alles Tilfredshed, og jeg flyttede, saa ung som jeg var, ud blandt disse fremmede Mennesker.

Noget af det første, jeg lærte i denne min første Plads, var, at det er ikke godt at skulle tjene mange Herrer. Mine Husfæller var alle Befalingsmænd og jeg alene Tjener; derfor førte de mig omkring til alt muligt, hvad de ikke selv gad gøre. Den ældste Søn var vort egentlige Overhoved; han var ikke saa lidt doven, selvklog og selvraadig. Som der er mange Slags Ure til, er der ogsaa mange Slags Stolthed, deriblandt Bondestolthed, og dette var denne Søn i udpræget Grad behestet med, skønt han forstod kun lidt. Engang skulde han høre mig i min Skolelektie. Jeg kunde ikke et Muk, men mumlede alligevel noget, hvortil han sagde: „det kunde være noget bedre.“ Derved opdagede jeg, at han kunde ikke læse selv; derimod manglede der ham ikke Lyft til at kritisere, hvor han kunde komme af Sted med det.

Denne ubidende Staffel var ikke god imod mig og

flog mig tidt. Saaledes pryglede han mig en Dag i en Sandgrav, fordi jeg ikke kunde jage nogle løse Heste hjem. Siden lærte jeg imidlertid bedre at tumle Hestene, ihvorvel de en lang Tid voldte mig forskellige Vanskeligheder. En mørk Aften var jeg saaledes ude i en Mose og skulde hente en Hest hjem. Jeg gjorde mange Krumspring for at komme op at ride, men det vilde ikke lykkes mig. Til sidst traadte den mig paa den bare Fod, saa Foden fik alle Regnbuens Farver. En anden Gang skulde jeg ride et Par Heste til Bands; de var formodentlig meget tørstige, for de løb langt ud i en Dam og stak Hovedet ned, saa jeg gled ud over Halsen paa den, jeg sad paa, og midt ud i Dammen. Men jeg kom godt op igen.

I min Barndom stod Landmændene op ved 3½ og 4 Tiden om Sommeren, men sov til Gengæld en god Stund efter Middag. Men jeg maatte tidt ride Heste til Bands, mens de andre sov til Middag. En varm Sommerdag kom jeg saaledes ridende med et Par Ungheste, som pludselig gav sig til at løbe løbsk. I juvende Fart gik det, men jeg hængte paa. Med eet stod de bomstille paa Kanten af en dyb Tørbegrav. Var jeg her roget ud over Halsen paa min Hest, var jeg næppe sluppet deraf med Livet. Men Guds gode Haand fulgte mig ogsaa her og bar mig igennem alle Dage.

Jeg var paa den Gaard i nogle Aar. Det var kun en lille Løn, jeg fik udover Kost og Rattely, og dog maatte jeg trave fra Morgen til Aften baade Hellig og Sønn. Om Efteraaret i Bogtetiden, naar det regnede meget, maatte jeg om Natten binde mit Tøj paa Ryggen af en Kv for at saa det tørret til næste Dag.

Jeg kunde fortælle adskilligt om denne Gaardmands-
enke og hendes Børn, men skal indskrænke mig til den
ældste Søn, som var den „vigtigste“ af dem alle. Hans
Livsbane fik jeg Lejlighed til at følge i henved 50 Aar.
Men Enden paa Sagen, naar alting er hørt, er, hvad
Wessel siger: „Han syntes født til Bagateller, og noget
stort han blev ej heller.“ Dette faar være nok om den
Ting.

Engang havde jeg faaet Løfte om et Par ny Hver-
garnsbentklæder og gjorde mig allerede store Tanker om,
hvor fin jeg skulde blive til Eksamen. Men jeg fik
dem ikke, og saa blev Moder vred og tog mig derfra.
Men samtidig skaffede hun mig en ny Plads i en anden
By, hvor jeg fik det meget bedre. Vel maatte jeg ar-
bejde strengt, men jeg var en lille stærk Knægt og des-
uden godt tilført nu. Gaardmanden var en stikkelig
Mand, det vil sige: man kunde for ham gøre, hvad
man vilde, i sin Fritid.

I denne By var der ni Gaarde og paa de fleste en
Del store Sønner og mange andre unge Menneſter.
Saa legede vi gerne paa Gaden om Aftenen, ofte til over
Midnat, og jeg skulde med, selv om man bagefter maatte
trække mig ud af Sengen kl. 4 om Morgenen. Legen
var ikke altid ganske uskyldig. Engang blev jaaledes
en drukken Maler baaren paa en Stige, mens vi kastede
Burrer paa ham, saa han lignede en Fætte fra Nord-
polen. Andre Scener mindes jeg, som til Dels var
meget værre og farligere. Men naar en fattig Dreng
som jeg var saa lykkelig at blive anerkendt af Gaard-
mandsønnerne, var man alligevel svært i sit Es. Jævn-
lig blev der sunget, dog ikke Lovsange til Guds Ære,

derimod nok til vort Fædrelands Være. H. C. Andersens „I Danmark er jeg født, der har jeg hjemme“ var svært paa Mode den Gang. Stundom drog vi til andre Byer og sang, kom ogsaa sommetider i Klammeri; men i Reglen løb det fredelig af; de fleste Steder var de bange for os, fordi vi var saa mange.

Naar en Husbond i de Tider vilde nyde hæderlig Omtale, maatte han ikke spare paa Brændevinen. 2 Snapse til en Karl og en Husmand og 1 til Drengen var Reglementet. Men naar Manden havde været til Torvs og kom hjem med en ny Forshning, vankede der en ekstra Ration. Og i Høsttiden var der ingen Regler for, hvor meget vi maatte drikke. Min Husbond drak ikke selv Brændevin. Der stod sædvanlig en Skaal med Sødmealk, hvoraaf han drak til sin Mad, og det tror jeg, han har været godt tjent med, for han var en meget stor og stærk Mand. Men vi skulde jo have vore Snapse, skønt det ikke var saa lige en Sag for en Dreng at drikke en stor Snaps ud i eet Drag uden at blinke med Øjnene. Jeg maatte i Forstningen „bide den over“, men naar vi kom udenfor, sagde Karlen til mig: „Du skal drikke dine Snapse ud, for ellers holder Manden op at skænke til dig, og saa faar du ikke noget, om ogsaa du trænger til en Snaps.“ Disse Raad var vistnok mere vel mente end vel betænkte.

Paa denne Tid sluttede jeg mig nær til en anden Dreng; det blev et Venstabs, som varede gennem hele Ungdommen. Vi havde alle vore Tanker til fælles. Vel vidste vi ikke meget, men det, vi havde inde, drøftede vi i Kompagni. Han var en Gaardmandssøn og havde langt blidere Naar end jeg, havde ogsaa haft en bedre

Lærer end jeg, saa han havde faaet noget lært i Skolen. Naar vi havde fundet os et Sted ude i Marken, kunde vi ligge og meddele hinanden, hvad vi vidste. Han havde altid noget nyt, som han havde læst, og jeg, der var en Morgenmand, havde altid hørt og seet meget, som de gik glip af, der sov Morgenstunden bort. For at nævne eet: Naar man en tidlig Efteraarsmorgen kom ud i Moserne, var alt overtrukket med Spindelvæv, Græs og Straa, Buske og Træer. Alle Ting var overtrukne med Tusinder af forskellige Traade, en Dugtaage stod over det hele og hængte sig i disse Myriader af Net. Var Taagen meget tæt, saa man ikke kunde se længere, end man gik, og Solen begyndte at titte frem i Øst, var det hele som et Eventyrland, der altid satte mine Tanker i Bevægelse, og dem meddelte jeg saa til min Ven, hvorpaa han til Gengæld fortalte Historien om Ivar Hvitefeldt o. lign. Til andre Tider lavede vi Møller eller gik paa Fiskeri og kom undertiden ogsaa hjem med Fangst. Stundom var vi Bueskytter og jagede Fuglevildt, men jeg mindes ikke, vi fik noget.

Om Søndag Eftermiddag var jeg undertiden selvforsørgt med at rejse Regler, hvorved jeg kunde tjene 4—6, ja otte Skilling. Men dem vilde Moder meget gerne have, da hun altid havde det saa knapt; og saa fik hun dem. De søgne Dage gik med Arbejde i Lo og Lade og Stald og især med at vogte Kvæg. Jeg har ogsaa vogtet Svin i Skoven om Vinteren. Tro mig, det er svært for en Dreng, især i de første Aar, at gaa Dagene igennem og Søndagen med alene med sine Dyr og mangen Gang være vaad af Regn til Skindet og saa komme hjem om Aftenen og ikke være mere

agtet end Løvehunden. Og dog har vi vist Tusinder af Fattigbørn det saaledes. Man lærer at kunne taale noget baade legemligt og aandeligt. Jeg kunde den Gang løbe barfodet ud i en Dam med et tyndt Lag Is ovenpaa, selv om Jhen skar Huller opad Benene. Og jeg lærte ikke alene at være Dreng, men ogsaa at være Hund og være Nar — dog, Guds gode Haand var over mig. I de sidste 30 Aar er der kommet mange gode og nyttige Ting frem paa Landbrugets Omraade, bl. a. Rodækkener. Der er Folk, som mener, det kan betale sig. Men jeg har aldrig hørt en Landøkonom paa tale, at det kan betale sig at give en Bogterdreng en Regnkappe eller i det mindste tørre hans Tøj, naar det er vaadt.

Saaledes sled Tiden sig hen for mig til op imod Konfirmationsalderen. Under disse brogede Forhold gif det meget smaat med Skolegangen. Selv var jeg saa led og træet af den, at jeg ønskede alle Bøger og Tavler og Penne til Portugal eller længere endda, og jeg vilde hellere staa ved Strandbredden en stormfuld Vinterdag og læsje Tang end gaa op og blive gennempryglet af vor kejthaandede Skolemester. Følgen blev, at jeg aldrig fik lært at læse ordentlig indenad i en Bog i min Skoletid, og da jeg senere kom til København, kunde jeg ikke engang skrive hjem til mine Forældre. Jeg tvivler i det hele om, at Kytten af min Barndoms syvaarige Skoleundervisning blot var saa meget værd som de Træsko, vi sled op paa den meget lange Skolevej, hvor vi mange Gange om Vinteren maatte gaa i Sne til Anæerne. — Foruden at traktere os med Hasselkæppen plejede Læreren ogsaa at trække os i Ører og

Haar; men saa drillede vi ham med at pille det løsrevne Haar af Hovedet og stikke det i Lommen. Det skulde betyde, at vi gemte det hjem, for at Fader siden skulde tage Sagen op til anden Behandling. Men jeg for min Del vidste meget godt, at min Fader gjorde det ikke, og det vidste Fyren ligesaa. Hvor ofte har jeg ikke sidde i Skolen og tænkt som saa: „Ville bliver nok stor, og gammel bliver nok graa, og saa bliver det din Tur at svinge Hæskelæppen.“ Da skulde der blive holdt Rettergang efter gammel nordisk Vis. Men ogsaa her friede Guds gode Haand mig fra Ungdoms Ubesindighed. Jeg kom bort efter Konfirmationen, han blev jaget fra Embedet, og jeg mindes ikke, vi mødtes siden.

Nu kom der et halvt Aar, som jeg altid har mindes med Glæde og Tak; det er Konfirmationsundervisningen. Der vilde maasse være bleven sagt meget om vor Præst, om nogle af de kloge Præstekritikere, som man kender dem nu om Dage, havde faaet ham under Behandling. Men for mig har han altid staaet som en af de skønneste Skikkelser, jeg har mødt, og næst efter Guds fredende Haand fik hans Ord den største Betydning for mig gennem Ungdommen. Det var imidlertid ikke saa let at saa begyndt paa denne Undervisning, naar man slet ikke kunde læse. Og hvad jeg havde hørt hjemme, havde givet mig den dybeste Respekt for Præster, ligesom jeg ogsaa havde faaet at vide, at man muligvis kunde blive „vist fra“. Men møde maatte jeg, og vi blev nogle og trefindsthye i det hele. Vi samlede alle i een Stue, hvor vi kunde sidde, som vi vilde, ligesom vi paa Konfirmationsdagen i Kirken kunde staa, som vi vilde. Præsten nævne os

altid: „J smaa“. Saa venlige Ord var jeg ikke vant til at høre, tilmed af en fin Mand, en Præst! Hvor han taalte meget af os! Men det værste, vi kunde gøre ham, var ikke at sidde stille; saa maatte Uroftifteren læse for ham; ellers læste han selv og forklarede det bagefter. Da jeg mærkede det, satte jeg mig lige hen til Præsten som ved hans Fodder og lyttede til hans Tale. Aldrig mindes jeg, at han hørte mig i noget. Men denne Konfirmationsundervisning blev mig til stor Velsignelse. Her fik jeg lært Begyndelsesgrundene i at sigte Sandhed fra Løgn, og her fik jeg lært at bede — ja, hvor jeg kunde bede, naar jeg gik alene ude i Marken med mine Kreaturer! Og hvor Guds Aand kunde advare mig baade den Gang og igennem Ungdomstiden, naar jeg kom ud paa viltsomme Veje! Ja, jeg var vist et lille troende Menneſte, da jeg blev konfirmeret. Men den Gang var der ikke saadanne Fæstninger for de Unge at ty til som nu om Stunder: Unglingeforeninger eller lignende. Naar da Verden og dens Fyrste og de Ting, som er i Verden, faldt an paa saadan en lille Verhytte, kunde den let falde. Men eet veed jeg: Guds Ord, som vor gamle Præst forkyndte det, har sat uudslættelige Spor i mit Liv og stivede mig af i den vanskelige Ungdomstid.

Imidlertid gled det hen imod Konfirmationen. Moder havde igen vævet nyt Tøj til mig baade til Benklæder og Vest. Det var vævet med 4 Traade blaat og hvidt paa Kryds og paa tværs, vist noget af det fineste, Moder kunde præstere i Vævekunsten. Desuden fik jeg en Badmelstrøje af Gaardmanden, jeg tjente

hos; vel at mærke: den skulde gaa af paa min Sommerløn, var altsaa „tagen paa Strit“.

Vi havde 1 Mil til Kirken. At leje Vogn var der ikke Raad til, og ingen bød os at køre med; men vi havde jo lært at gaa. Saa gik Fader og jeg; for Moder kunde ikke træffe med den lange Vej. I Kirken blev „vi nogle og tresindstyve“ stillede op; i Nærheden af mig kom en Dreng til at staa, som engang havde været med mig paa Geddefiskeri, hvor vi begge nær var druknede. Jeg mindes endnu, at han stod og haandede sthygt, mens Præsten var oppe ved de øverste. Hans Liv blev derefter.

Et Aar endnu blev jeg i min gamle Plads, før Livet skulde prøves paa helt andre Felter. Underlig var jeg bleven bevaret gennem alle Barndommens Dage, efterdi min Guds gode Haand var over mig. Men for jeg nu gaar over til at skildre Ungdomstiden, vil jeg gerne gøre opmærksom paa, at alle disse Smaating, som jeg har optegnet i det foregaaende, og ligeledes det efterfølgende, anseer jeg ikke for Mærkværdigheder. Tvært imod veed jeg godt, at de gaar igen i Tusinder af Menneffers Liv. Men der er mange, som mener, at Guds Arm er saa forkortet, at han ikke kan gøre ud af fattige Børn, hvad han vil. Naar vor Lærer vilde sige noget rigtigt nedsættende om os, lød det gerne som saa: „Du duer ikke til andet end Korogter.“ Og dog har Gud stænket mig en Plads i Samfundet, som har ydet dagligt Brød til mig og mine i mer end 40 Aar. Der er vist ogsaa mange rige, som tænker: „De fattige kan være gode nok til at være vore Haandlangere, men ellers duer de ikke til noget.“ Og mon

ikke mange fattige underburderer sig selv, fattes et Livsmaal og en staalsat Vilje til at gige fremad mod Maallet? Til begge Parter vil jeg sige som Guds Ord: „Det er et Menneske godt at bære Nag i sin Ungdom“; jeg veed, det er visseelig sandt.

Det er ikke Fattigdom, men Blødagtighed i Forening med Syndehyrden, der skaber Trællesind og Trælleblif. Gud give mange, mange af Danmarks Unge Naade til at holde deres Sti ren, da vilde selv de fattige bevare deres Hjerter unge, saa de kunde se opad og fremad med Frimodighed.

Ungdom og Læreaar.

Da jeg nu havde naaet Ungdomstiden, skulde noget nyt prøves. Min Moder vilde gerne have mig til Højsingør; og det lykkedes ogsaa gennem Bekendtskaber at skaffe mig Plads der hos en tykt Handskemager. Det var en lille brøsig Mand, som talte gebrokkent, men dog forstaaeligt Dansk. Hans Hustru var indfødt Københavner og lod som saadan haant om alt, hvad der ikke smagte af fint og ekstrafint. Hun havde ogsaa en udviklet Evne til at kunne se en Mængde Fejl hos sine Medmennesker og stillede dem til Skue med en god Vilje, saa Manden somme Tider sagde, at hun havde noget i Øjet, som jeg ikke kan nævne; men det var for Resten ganske træffende. De havde 2 Pigebørn, som gik i Skole,

og jeg alene var fremmed Medhjælp. Manden garvede selv de Skind, han brugte, og her laa min største Arbejdsmark. Det kunde undertiden være koldt nok en Vintermorgen at tage fat paa de frozne Skind ved Vandposten; men min Hud var jo bleven garvet i Barndommen, saa det kom jeg let over. Tillige maatte jeg hjælpe med at sy paa groft Arbejde og lærte at bruge Naal og Traad ganske flink. Madammen kunde ogsaa give mig en Del at bestille baade af fint og groft; jeg maatte f. Eks. stoppe hendes Strømper! Formodentlig har Moder, den Gang hun fæstede mig, opregnet en Mængde gode Egenstaber hos mig, deriblandt at jeg kunde stoppe Strømper, og Madammen var ikke den Kone, der lod saadan en Fordel gaa fra sig. Denne Kone, som i alt var fint anlagt, lod sig kont nøje med at kaldes Madam. Omkring 1860 var Kvinderne endnu ikke saa udviklede, at de turde kalde sig Fruer. Siden er det i saa Henseende gaaet i Retning af større Lighed, efter som Grevers og Kuldrageres Hustruer alle er Fruer. Madammens Strømper kunde jeg snart blive færdig med og maatte igen vende tilbage til mine seje og kedelige Skind, som jeg aldrig saa Ende paa; „skruppe og strabe og Snavset tage, det var min Plage!“

Vor Husvært var en Mand paa 60 Aar, velhavende, dannet og meget høflig; han tog sin Cylindrehat af for hver en lille Knøs, der vilde hilse paa ham. Naar man saa ham, kom man let til at tænke paa en gammel, agtværdig Præst, som levede for at gøre vel. Desværre var han et Eksempel paa, hvordan Spiritus kan spille Galloj med et ellers hæderligt Menneffe. En Gang imellem blev han fuld, uden at jeg veed, hvordan

det beghndte; men saa varede det en Uges Tid, i hvilken han rasede og tumlede Dag og Nat. Efter et Par Dages Forløb saa han hæslig ud, det graa Haar hang uredt og Skægget ligesaa; oppe paa 1ste Sal stod han og skældte ud til højre og venstre. Alle Stedets Beboere fik hver sin Dmgang. Husholderstken, en gammel Pige paa 50 Aar, kaldte han en Skurt, og naar hun gik ned ad Trappen, fik hun ikke saa sjældent en Thepotte eller Tallerken efter sig. Efter 8 Dages Forløb paa saadan Vis sov han et Par Dage og viste sig nu igen barberet og velklædt og var den samme smukke Stikkelse som før. Hvor Spiritus paa en Time kan lave et Menneſke om til Idiot, ja næsten til Djævel! Han havde en 18aarig Søn, smuk og meget begavet; jeg har hørt, at det gik ham som Faderen. Begge er døde for lang Tid siden.

Vor Bopæl var lige ved Havet, og det muntre Sømandsliv, jeg hver Dag havde for Dje, gav mig stor Lyſt til at være Sømand. Der byggedes Sejlskibe i Helsingør paa den Tid. At „lære som Skibstømrer“ og gaa ud som Tømmermand — det var Toppunktet af mine Drømme den Gang! Men da en Tid var gaaet og Sagen overvejet, maatte det opgives. Jeg vidste jo, at mine Forældre kunde ikke hjælpe mig. Smidertid tilbød der sig en Plads som Karetmagerlærling; den turde jeg ikke for nogen Pris lade gaa fra mig. Da jeg fremsatte min Plan derhjemme, sagde Fader: „Du kan gaa i Lære, om du vil; men du veed nok, at vi kan ikke hjælpe dig med Klæder.“ Alligevel tog jeg Pladsen; jeg skulde være der i 5 Aar og have Kost og Logis. Min Mester var en lille, letløbende Mand og

hurtig i Bendingen. Han var gift og havde nogle Smaa-børn, desuden to Svende og tre Dreng. Han var ingen Dygtighed, dog noget forstod han og kunde have klarer sig stolt, havde han blot ikke haft en slem Skavank. H. C. Andersen synger: „I grønne Der, mit Hjertes Hjem hernede.“ Min Mesters „Hjertes Hjem“ var nu hverken i det „grønne“ eller paa Værkstedet, men paa Beværtninger og Kroer. Jeg mindes ikke at have seet ham fuld; men den Luft og de Samtaler, som føres i disse Ahyler, øver stor Magt over deres Offer. Derfor havde Mester det fattigt. Tillige var uheldigvis begge mine Lærekammerater Gaardmandsønner, hvis Forældre jævnlig kom med Foræringer, som Mester og hans Kone med Glæde modtog. Jeg har kendt mange Gaardmænd og kan just ikke sige, de er mere godgørende end andre Folk. Men mange af dem har en underlig Øyst til at give lidt bort, naar det kan betale sig; det maa selvfølgelig ikke kaldes Bestikkelse. Men man kan nok forstaa, at jeg led under det; min Haand var jo bar, og mine Forældre havde intet at „smøre“ med. Resultatet udeblev ikke: jeg fik det daarligste Arbejde og maatte passe Mesters Svin og Heste. Paa den Vis gif de første Par Mar, uden at jeg havde lært noget videre. Dog, alt som Tiden gif, fik jeg at se, at disse Lærekammerater ikke blev bedre stillet end jeg selv, trods af den faderlige Omhu. Guds gode Haand kan lede underligt; han kan gøre det krumme lige. Men vi maa stundom vente længe, inden vi faar det at se.

Jeg vil nu slippe Traaden lidt og fortælle nogle Ting, jeg kan huske om Helsingør fra Begyndelsen af Tredserne.

En Vinter, da Sundet var tillagt, struede Isen sig op i høje Bakker og Dale, saa man fik en lille Forestilling om Isbjergene i Polarhavene.

Det var ikke saa sjældent, vi saa Frederik den 7de der i Byen. En Nat i 1859, mens jeg endnu tjente i Bondegaarden, stod jeg paa en Bakke og saa Frederiksborg Slot brænde. Fra den Tid vendte Kongens Tanker sig mere mod Helsingør. Een Gang var der en meget stor Fest for ham, til hvilken der var bygget flere Treporte. En Fredag kom Hestgarden i straalende Solskin med deres blanke Messingpanser og dito Hjælme; det var et storartet Skue. Men om Lørdagen kom Kongen selv med Følge og om Søndagen Carl den 15de. Jeg kan endnu huske, hvor jeg stod og saa paa Stadsen, og hvor Gardermusikken holdt paa deres hvide Heste. Jeg kan endnu se den svære Konge og den lille tørre Prins Ferdinand, da de skulde ud og tage imod Kong Carl. Bagefter førte de til Kronborg.

Om Aftenen var der Musik og Fakkeltog fra Byen ud til Kronborg. Som vi stod i Slotsgaarden, kom Kongerne frem til Vinduerne, hilste og talte ud til os. I de Dage var der Sang og Latter paa alles Læber.

En anden meget stor Fest blev holdt i Helsingør, da Prinsesse Alexandra holdt Bryllup med den engelske Tronfølger. Der festedes overhovedet tidt i Byen i de Dage, og dog var der Torben i Luften. Det mærkedes, naar man en Søndag gik ud paa Grønhave og saa paa de holstenske Soldater og hørte den tykke Kommando: „ein—zwei, ein—zwei!“ Man vidste godt, at det tykke Infanteri og det danske Artilleri jævnlige kæmpede med

hinanden, naar Vejlighed tilbød sig. Saaledes en Usten i Steffsens Beværtning i Stjernegade, hvor en lille, bred dansk Artillerist stod og hjalp den ene Tysker ud af Vinduet efter den anden, og det gik storartet. Det hændte ligeledes, at en tysk Soldat stak en dansk Tjenestekarl ihjel, vel sagtens i et Klammeri. Men alle i Helsingør var meget forbitrede over dette Drab. Dette bestandige Rævl havde vist aldrig ladet sig bilægge, skønt disse Soldater havde aflagt Trofskabsløfte til samme Konge. Men snart efter, da disse tyske Soldater stod ved Dannevirke, viste det sig, hvad et tvungent Løfte er værd.

En Dag i November 1863 var jeg ude paa Landet. Paa Tilbagevejen til Helsingør kørte jeg med en Bryggervogn, og da vi kom til Hellebæk, fortalte man os, at Kongen var død. Saaledes fik jeg det Budskab, der blev saa sørgelig tungt for vort Fædreland, og som ogsaa gjorde den kommende Tid til en Krigstid for mig. Snart lød Sangen: „Nu skal vi atter med Tyskeren slaas, han skal ikke finde os bange“, og i Løbet af en Maanedstid var alt dagligdags kommet ud af sine Fuger. Saaledes ogsaa vort Værksted. En af Svendene, som hed Nielsen, en ung, rask Arbejder, men meget streng mod os Drengene, var alt kommen til København som Soldat. Den ene af mine Lærekammerater havde 2 Brødre, som ligeledes skulde være Soldater, derfor skulde han hjem og hjælpe sin Fader paa Gaarden. Mester selv havde været med i første Krig og var meget interesseret i Sagernes Gang; han har sikkert ivrig drøftet Dagens Spørgsmaal omkring paa Byens Beværtninger. En skøn Dag fik man at vide, at han, en

Bærtshusholder og nogle flere skulde være Marketendere ved 15de Bataillon. De skulde jo tjene mange Penge og, naar Lysterne var jagne ud af Landet, komme hjem som rige Mænd. Denne Mand, som godt kunde tjene det daglige Brød til sig og sine, standsede saaledes sit Værksted for at drage ud paa det eventyrlige og uvisse. Mange Aar efter hørte jeg, at han var død i hderste Fattigdom. Den ene efter den anden forlod nu Værkstedet, jeg sidst af alle hen imod Jul 1863.

Mange andre Minder har jeg fra de 3—4 Aar, jeg var i Helsingør, og før jeg forlader denne By, vil jeg endnu fortælle et Par.

Der var paa den Tid en klog Kone i Byen. En gang fik jeg en meget daarlig Haand, og mine Kammerater raadede mig at gaa ud til hende. Jeg vidste nok, at Verden var fuld af kloge Koner, men min Tillid til dem var ikke stor; dog, da det kneb, gif jeg alligevel. I en affides Krog af Byen inde i en gammel Gaard laa en lille Kønne, hvor hun boede; jeg traf hende udenfor. Jeg vidste nok i Forvejen, at hun vilde jage mig væk, og det gif saaledes; „jeg kan ikke kurere mig selv,“ sagde hun. Men jeg blev ved at trænge paa, og saa tog hun mig med ind i Stuen. Der saa besynderligt ud. Paa en Dragkiste stod en Del Fuglebure og en Mængde Medicinflaster; mellem det hele løb nogle Mus og opfangede, hvad Fuglene spildte. Paa Gulvet laa et Par store Hunde. „Kom her!“ lød det fra den gamle, og da hun saa, at jeg havde Grodomsflag paa, sagde hun, at det var det eneste, hun kunde komme til at kaste op af. Saa tog hun en Stoppenaal med Traad og stak den ind og ud igen med $\frac{1}{2}$ Tommes

Mellemrum, klippede Traaden af med en Saks, smurte et Pflaster paa, og paa en Ugestid var det hele forbi.

At hun var klogere end de fleste kloge, fik jeg siden Lejlighed til at se. Min Tante, Sympigen, fik et daarligt Ben og søgte Lægehjælp i nogle Aar baade herhjemme og i Sverrig, men alt forgæves. Saa prøvede hun den gamle, der straks spurgte, om hun havde været hos Læger, og hvad de havde sagt. Da hun havde faaet det at vide, gav hun til Svar: „Doktorerne er nogle Kvæghoveder,“ og i Løbet af kort Tid kurerede hun Benet, der nu har gjort Tjeneste i 40 Aar efter den Tid. Jeg kan ikke forklare mig, hvorfra en saadan gammel, fattig Kvinde havde Magt til slikt.

Et andet Træk mindes jeg ligeledes fra Helsingør til Behjælp af Arbejderspørgsmaalet i de Tider. Jeg stod en Lørdag Aften paa et Skibsværst og skulde have en Regning betalt for min Mester. Kontoret var et Bræddeskur, og da der var Lys, kunde man se derind. Mesteren var ved at udbetale Løn til Folkene, der kom ind en for en. Som Tillæg til Lønningen fik een en Bit-tighed, een en Sphidighed og een en Grovhed, og man mærkede paa dem, naar de kom ud, at der var lettet en Sten fra deres Hjerte. „Hvordan gif det dig?“ spurgte de hverandre. Det var en uværdig Maade at udbetale Lønningen paa og en ubehagelig Maade at faa den paa, men den ene af Parterne kunde ikke undvære den anden. Det gjorde ham vist ondt, at han skulde af med Lønningen, og mange af Folkene forstod vist mer end han selv. Som et underligt Modstykke hertil mindes jeg et Op-trin, som ligger 40 Aar senere i Tiden. Der blev for nogle Aar siden bygget en bekendt stor Bygning i Go-

thersgade, København. En Svend fortalte mig, at Mesteren vilde have dem til at gaa hjem og hente deres Penge hos ham. „Vil I da ikke det?“ spurgte jeg. „Det manglede bare,“ svarede han. „Men,“ tillod jeg mig at indvende, „naar I er 15 Svende, kunde det jo ikke være saa stort et Tab, om 1 Mand en Gang om Ugen brugte 1 Time til at hente Pengene og dele dem ud; I arbejder jo i een Akkord.“ „Han har ikke længer til os end vi til ham,“ lød Svaret, „og der staar udtrykkelig i vor Priskurant, at Pengene skal være udbetalte paa Arbejdspladsen inden Kl. 6.“ Saa havde jeg ikke mer at skulle have sagt. Blot tænkte jeg: hvor disse to Slags Mestres og Svende er langt fra at have det Sind som Boas og hans Høstfolk. Da Boas gik ud paa Marken at se til Høstfolkene, sagde han til dem: „Herren være med Eder,“ og de svarede ham: „Herren velsigne Dig.“

Noget tilsvarende finder man paa Landvæsenets Omraade. I Halvfjerdserne maatte en Arbejdsmand høste en hel Dag og en halv Nat for en Krone, skønt Landprodukterne var i høj Pris; nu er der ingen, der „vil Marken pløje, og ingen Græsset slaa“. Der staar skrevet: „Gud vil gøre, at den fattige kommer til sin Ret.“ Men ikke Høstfolkene's Skrig er kommet ind for den Herre Zebaoth's Dren og en Opfordring udgaaet til dem, der havde Magt og Myndighed: „Hvo vil gaa for os?“ Men ingen har svaret frejdig som Esaias: „Se, her er jeg, Herre! send mig!“ Saa har Herren vel maattet tage Socialismen i sin Tjeneste, som han i sin Tid tog Kongen af Babel i sin Tjeneste, og med haard Haand skaffe den fattige Ret.

Om nogen ikke kan begribe, hvorfor Socialismen er kommen og til hvad Nytte, saa tænk over følgende: I Tredserne kendte jeg en fattig Kone i København, som skulde forsørge sin Moder og en lille Pige paa 7—8 Aar. Hun havde lejet en lille Lejlighed og arbejdede paa et Væveri, hvor hun vist tjente gennemsnitlig 9 Mark eller 3 Kroner om Ugen. Det skulde tre Mennesker leve af, saa det lyder troligt nok, hvad hun fortalte, at de maatte leve af Fedtebrød og Vand og en Kop Kaffe om Søndagen. Mindre forstaaeligt er det, at hun alligevel klarede Stillingen uden at komme paa Fattigvæsenet. Grosserereren, hendes Arbejdsgiver, var naturligvis en rig Mand. Engang imellem kom de kongelige og besaa hans Maskiner og Virksomhed. Han blev vel sagtens nok regnet for en af Samfundets Støtter, og hans Venner har maaste sagt beundrende om ham: „Den Mand forstaar at tjene Penge!“ Men mon ikke netop han har været blandt Banelynderne for Socialismen? 20—30 Aar senere kunde en saadan Kvinde tjene sine 18 Kr. om Ugen, og Løjet blev endda ikke dyrere.

For mig, der i over 50 Aar har staaet i Arbejdernes Rækker, er det underligt at se al den Splid og Trætte om Arbejderspørgsmaalet, der hærger Folkene nu om Dage, og som hver Dag fylder Avisernes Spalter. Herrerne vil ikke nøjes med at være Herrer, men vil være Overherrer, vil ikke staa midt iblandt deres Folk paa Arbejdspladsen — nej, de holder Underherrer, der vel har samme Opgave som Ladefogderne i gamle Dage. Hør et Ord af Ezechiel: „Denne var Sodomas, din Søsters, Synd: Hovmod, Brød i Overflod og sorg=

løs Ro; men hun styrkede ikke den nødlidendes og den fattiges Haand" (16, 49). — — Og nu Tjenerne og Tjenersindet — de fredssommelige og nøjsomme Tjenere, hvor er de nu om Dage? Er det ikke saa, at Tjenerne vil ikke alene sige, hvor Pengestabet skal staa, men de vil ogsaa have Udgang til at tømme det efter Behag? Hør ogsaa I et Ord fra Herren i Hoseas 13, 6: „Som de kom paa en Græsgang, bleve de mætte, og deres Hjertes ophøjede sig; derfor glemte de mig.“ Vi Mennesker holder af at sige: „Ved min Haands Kraft har jeg gjort det og ved min Visdom, thi jeg er forstandig“ (Esf. 10, 13). Men Herren siger: „Jeg veed din Holig, din Udgang og din Indgang, og at du raser imod mig, og din Sorgløshed er kommen op for mine Øren. Saa vil jeg lægge min Krog i din Næse og mit Bidsel i dine Læber og føre dig tilbage ad den Vej, som du kom“ (2 Kong. 19, 28). Det var sørgeligt, om vort Folk skulde blive saa hovmodigt, saa det nødte Herren til at bruge slige Midler og føre det tilbage i Muddergrøften igen.

Jeg gaar nu tilbage til de sidste Dage i 1863, disse underlige, ængstelige og forventningsfulde Dage. Der laa noget foran en, men man vidste ikke hvad. Min Læremesters Hustru og smaa Børn gik endnu i Hjemmet; Manden var dragen paa Eventyr som Marktetender i Hæren, alle Folkene rejst og jeg alene tilbage. Men ogsaa jeg maatte afsted, skønt det var svært for mig at forlade Helsingør, hvor jeg kendte alt og alle og kun havde et Par Mil til mit Hjem, og hvor man kunde benytte sin Fritid til at se de mange stolte

Sejlere gaa igennem Sundet, eller gøre en Tur til Snekersten og Egebæksvang eller Julebæk. Jeg havde halvvejs et Hjem paa dette sidste Sted hos gamle Peter Julebæk. Eller man kunde faa Lejlighed til at høre Regimentsmusikken. To Musikere kendte jeg, som i mange Aar kom ud paa Landet og spillede til Fastelavnsgilder. Ofte havde jeg staaet i 7—8 Graders Frost en Vinternat udenfor et aabent Vindue, mens de dansede indenfor, og en Sky af Støv og Sveddamp slog mig i Møde, — blot for at høre Musikken. Den ene Musiker hed Madsen; hans tykke, oppustede Kinder vidnede om, at han ikke var ukendt med de gammeldags Puncheboller. Det blev fortalt, at han engang laa fuld paa Gaden. Politifuldmægtigen kom til og forbød ham at ligge der. „Hvem er De?“ spurgte M. „Jeg er Fuldmægtig Petersen.“ „Ja, jeg er Mægtigfuld Madsen,“ lød Svaret.

Min Mester havde vel lidt Forpligtelse til at skaffe mig en Plads, derfor sendte han mig langt ud paa Landet til en Mand, han kendte, og som de kaldte „Bandefagen“. Der, kunde jeg imidlertid skønne, var intet for mig at lære, hvorfor jeg ikke vilde være der. Jeg pakkede da mine Smaating sammen og drog hjem for at holde Jul. For mig selv saa det ud, som om alt Gaab var ude; men efterdi min Guds gode Haand var over mig, tænkte Han Tanker om mig, Tanker til Fred og ikke til Ulykke, om det end gennem lange Tider gik ad krogede Veje. Fader og Moder saa helst, jeg tog en Kondition paa Landet, da jeg dog, som de sagde, ikke kunde holde det ud i Længden med Klæder, naar jeg ingen Løn fik. Selv betragtede jeg det som en stor

Skam at have begyndt og ikke kunne fuldende; tillige vidste jeg, at mange af de storkroede Fyre hjemme vilde trække medlidende paa Skuldrene og sige: „Det vidste vi i Forvejen, at det vilde ende saadan med ham.“ Dette maatte ikke ske. Jeg holdt derfor jævnlig til ude i Helsingør hos min Mesters Hustru, og ind i Aughtaar 1864 fik jeg hende til at skrive til Mester, der paa den Tid var i København ved 15de Bataillon som Markertender. Han svarede, at jeg kunde komme ind til ham.

Nu skulde jeg altsaa til Hovedstaden — en stor Begivenhed den Gang! Man havde ingen Jærnbane. Vel havde jeg paa en Maade kørt med Bane, nemlig med Jordvognene, som kørte de store Bakker ude ad Sneffersten til ind paa Helsingørs gamle Banegaard; men en virkelig Jærnbane havde jeg aldrig seet. Nej, Turen gik ad Søvejen til Kvæsthusbroen. Vel var det midt i Januar, men alligevel en storartet Rejse og dejligt i det fjerne at se Byens Taarne, komme forbi Trekroner og Toldboden og se de store Orlogsmænd ved Nyholmen, der snart skulde prøve Styrke med Tyskerne. Maaske ogsaa „Hejmdal“, „Sjælland“ og „Niels Juel“ den Dag laa inde i Svanereden.

Da vi kom til Kvæsthusbroen, stod Mester der og tog imod mig. Vi gik op ad Gothersgade til Hausersplads, hvor Mester boede i Gæstgivergaarden „Sorte Hest“ og rigtig var i sit Element. Da han havde givet mig lidt Mad, gik vi ud paa mange Værksteder for at finde en Plads. Men Thermometret stod paa Fryssepunktet, der var Drivis i Luften; ingen turde indlade sig paa noget saa nyt som at antage en Dreng under disse trykkende Forhold, og Dagen endte uden Resultat. Dog

var jeg ikke mere forkynt, end at jeg havde Lust til at komme i Teatret. I Helsingør havde jeg nogle Gange været i Teater, og den dejlige Musik og Sang havde faaet saadan Magt over mig, at ligesom en Dranker tidt giver sin sidste Tiøre ud til en Pægl Brændevin, kunde jeg give mine sidste Skillinger ud for at komme i Teatret. Jeg havde hørt saa meget om Kasino, at jeg besluttede at tilbringe min første Aften i Hovedstaden der. Før jeg rejste ind, havde jeg studeret et Københavnskort og kendte Hovedgaderne, saa jeg fandt omsider Kasino ved at krydse mig frem, kom ind og — ledede mig! Derefter fandt jeg heldig tilbage til Hausørplads og sov trygt ovenpaa Dagens Begivenheder.

Næste Morgen raadede Mester mig til at gaa ud til en Mester paa Christianshavn. Selv vilde han ikke med; han mente sagtens at kende Resultatet forud, men han skulde jo se at blive mig kvit. Imidlertid gik jeg derud, fandt Stedet, blev antaget, og alt blev klappet og klart i Løbet af en Times Tid. Nu kunde min gamle Mester og jeg drage hver sin Vej: jeg hjem at pakke min Kandsel, han med de holstenste Soldater til Dannevirke.

I de Dage fandtes der et politisk Parti, som kaldte sig Høfstatsmænd. Der var vist en Del Stormagtsblod i de Folks Aarer, men om disse Høfstatsmænd var helt kloge, er en anden Sag. Det var vel de Folk, der Aar efter Aar lod Folk fra Holsten uddanne til danske Krigere, og da det skulde staa sin Prøve, løb disse Krigere i Hundredvis over til Fjenden, og hvem der kunde, tog vel sin Bøsse med og de gode islandske Trojer, som

mange Soldater fik i Stedet for Baabenfrakke. Min gamle Mester, som havde forladt sit Land, sin Slægt, Hustru og Børn og Bærksted og var dragen ud for at være Marketender for disse Høfstenere, maa vist være bleven meget skuffet. Men det var næppe bare Fædrelandskærlighed, der drev ham af Sted; det var nok Meningen, at han paa kort Tid skulde tjene sig rig ved at sælge Øl og Brændevin til Soldaterne. Men nu, de løb deres Vej, kunde han nok drikke sit Øl selv; — og han fik vist det tynde Øl til sidst!

Mine Forældre var ikke ganske tilfredse med, at jeg vilde rejse til København, da jeg kunde have faaet en god Plads og en god Løn paa Landet, nu de mange skulde i Krigen. Dog var de heller ikke brede paa mig; kun begreb de ikke, hvor jeg skulde faa de fornødne Klæder fra, og det gjorde jeg heller ikke selv. Men hvor har Gud Herren hjulpet mig mange Gange og paa mange Maader gennem mine saare trange Ungdomsaar.

— — —

En Dag sidst i Januar 1864 stod jeg da for anden Gang paa Dampskibsbroen i Helsingør. I min lille Kasse havde jeg min Smule Tøj og maaske et Par Mark i Lommen foruden Rejsepengene. Skønt jeg ingen kendte i København, var jeg dog ved godt Mod, og nu gik det atter indad mod Kvæsthusbroen. Da jeg nogle Timer senere stod der, fik jeg fat i et Bybud til at vise mig den nærmeste Vej til Christianshavn. Han tog fat i den ene Ende af Kassen og jeg i den anden, og nu gik

det i raff Marsch over den gamle Snippelsbro til Christianshavn. Just som jeg lukkede Døren op til Bærstedet, mødte mig noget glædeligt, om end kortvarigt. Der stod en af Svendene fra Helsingør i Artilleriuniform og arbejdede for min nye Mester i sin Fritid. „Hvad skal du her?“ var hans første Ord til mig. „Jeg har faaet Plads hos Mesteren her,“ lød mit Svar. „Ja, her kommer du lige tilpas.“ Jeg vidste ikke, hvad han mente, men forstod saa meget som, at der ikke ventede mig noget godt. Da jeg siden kom ind i min Mesters Køkken for at spise, ventede mig en ny Overraskelse. Her tjente en Pige, som tidligere havde tjent i den Gade, hvor jeg var i Helsingør, saa jeg nu havde hele to Bekendte i den store By, og det endda paa saa nært Hold. Pigens Bekendtskab var mig dog ikke til nogen Gavn. Da jeg nogle Dage senere bad hende skære mig et Stykke Brød til min Middagsmad, svarede hun, at det turde hun ikke. Det stod nemlig paa Smalkost paa dette Sted; jeg mindes godt, jeg maatte gaa hen engang imellem og købe en Kuglitz, naar jeg var meget sulten. Men de Par Skilling, jeg ejede, kunde jo ikke holde ud længe. Svenden derimod, som hed Nielsen og egentlig havde været streng imod mig i Helsingør, kom til at gøre mig store Tjenester, hvorfor jeg altid har regnet ham blandt mine menneskelige Velgørere, men derom lidt senere.

Mesteren var mildest talt en fedelig Person, der skiftede Folk hver Uge og Maaned, som det kunde falde sig. At jeg skulde kunne være der i Narevis, saa meget tvivlsomt ud. Næst efter min Skolelærer er denne Mand det Menneske, der har bidraget mest til at gøre mig

den trange Vej fremad endnu trangere. Dog før jeg skriver hans Skudsmaal, vil jeg skrive mit eget. Mange Fejl og Mangler havde jeg selv; blandt andet havde jeg ikke lært meget i de 2¼ Aar i Helsingør, fordi, som tidligere fortalt, de to Gaardmands sønner, mine Lærerkammerater, smurte baade i Pose og i Sæf, hvorfor de fik Lov til at blive paa Værkstedet, mens jeg maatte gøre alt Udenomsarbejdet og derfor ikke lærte noget. Kære Læser! Hvis jeg formaade at give dig en fuldstændig Opkrift paa alle de Slag og Spærk, Foragt og onde Ord, som er blevet mig tildelt fra min tidlige Barndom, til jeg blev Svend, fordi mine Forældre var fattige Folk, skønt fuldtud, ja godt og vel lige saa hæderlige, som Folk er flest, — du vilde forundre dig! De Mennesker, jeg kom i Berøring med, gjorde desuden hvad de kunde for at tage Gud fra mig. Ene maatte jeg bære Slagene og Foragten, blot fordi jeg var fattig. Hvem brød sig om saadan en lille Røds, og hvem vilde hjælpe den til Rette, som stod ganske ene?

Min ny Mester var en mørk Mand i Hud og Haar og forsaa vidt ogsaa i Hjertet. Hans værste Fejl var ikke, at han sultede os Drengene, men at han rasede som en Bersærker, naar der kom lidt i Vejen. Jeg kan ikke opregne alle de Bataljer, der foresaldt i de saa Uger, jeg var der. Folk kunde han ikke have ret længe; i min Tid maatte han nøjes med en gammel Smedker og den omtalte Soldat i dennes Fritid samt en svensk Dreng foruden mig selv; det var hele Personalet. Svenskeren og jeg laa sammen højt oppe paa et Loft under de bare Tegl, og naar vi i disse samme Vinterastener kom derop, var der saa sort som i den sorte Grube. Jeg

har for nogle Aar siden været oppe ad de samme Trapper og havde nogle underlige Fornemmelser derved, som man kunde tænke sig Eleonore Christine maatte have haft, om hun var kommen paa Esterbesøg i Blaa-taarn. Samme svenske Dreng havde Fnat, men det vidste jeg ikke straks. Da vi havde været sammen en Tid, kom han bort, og jeg havde ingen Kammerat mere.

I denne Plads var jeg, da Hestgarden holdt sit sidste Stævne paa Kongens Nytorv. Og jeg var der endnu, da vor Armé gik tilbage fra Dannevirke, denne Stilling, som vi danske var saa stolte af; jeg mindes, at man spottende sagde om de Meza, at han spillede Fortepiano og lod Arméen hytte sig selv. Paa Bærstedet gik Tiden ogsaa med større og mindre Bataljer; jeg stod overfor min store Mester som det lille Danmark overfor det store Prøjsen og Østrig, kun med den Forskel, at jeg ikke holdt saa længe ud. Allerede sidst i Februar kom det til et afgørende Slag, hvor jeg led et stærkt Nederlag og maatte allerhurtigst trække mig tilbage. Dette gik saaledes til. En Dag, da jeg formodentlig havde forkludret et og andet, tog han et afbrækket Økseskæft og gennempryglede mig dermed saa ganske voldsomt. Navnlig blev den ene Arm saa tyk, at jeg maatte til en Barber, der klippede noget i Skjortærmet og vadskede Armen. Han fandt det uforstammet gjort og raadede mig til at anmeldte det paa Politistationen, hvilket jeg ogsaa gjorde. Men de vilde selvfølgelig ikke drage en Borger til Ansvar for saa lidt som at have pryglet en Væredreng, det var jo en almindelig, dagligdags Ting.

Men tilbage til Mester vilde jeg nu ikke mere, hvad det saa end skulde koste.

Just i de Dage kom der indkaldte Soldater til København fra alle Kanter. Blandt disse var en af mine Onkler, Murer af Haandværk, nu hørende til de gamle indkaldte Trænkonstabler. Ham fortalte jeg, at jeg havde ligget hos den snattede Svensker. Han saa paa mine Hænder og gav mig en god Trøst: han havde arbejdet paa mange Steder og ofte ligget hos snattede Folk, men det havde aldrig gjort ham noget. Men da jeg saa fortalte ham, at jeg var løben af Være, blev Mureren vred og skældte mig Hæder og Være fra. „Dine Forældre kan jo ikke føde dig, saa det kan ikke nytte, du rejser hjem til dem; jeg vil raade dig, at du straks gaar hen til din Mester igen.“ Det vilde jeg dog paa ingen Maade.

I Stedet for gik jeg hen i den gamle Artillerikaserne og traf Nielsen. Han sagde straks: „Nej, der skal du ikke hen mere; der maa vel være en anden Plads at saa her i Byen.“ „Ja, men jeg veed jo ikke, hvor Mestrene bor; jeg er ikke kendt i Byen; jeg har slet ingen Penge at leve for og ingen Steder at være om Natten.“ „Det maa gaa alligevel; kom nu her og saa nogen Mad hos mig og tag dig et Foder, saa du kan holde noget ud. Men om Natten kan jeg ikke have dig; du maa se, om du selv kan skaffe dig Kvarter. Kom saa igen i Morgen, og naar jeg er fri for Tjenesten, skal jeg gaa med i Byen og vise dig, hvor Mestrene bor.“ Jeg var meget glad for hans Belvilje og for Aftensmaden, men hvor skulde jeg være om Natten? Jeg gik den Vej, jeg var kommen: over Knippelsbro, forbi

Christiansborg, ad Købmagergade, op paa Hauscerplads og ind til Bærten i Sorte Hest, hvor jeg for nogen Tid siden havde været sammen med min Mester fra Helsingør. Ham fortalte jeg nu hele min Historie og mit Haab om snart at faa en Plads og sluttede omtrent saaledes: „Jeg har ingen Penge og intet Logis, kunde jeg ikke faa Lov at bo hos Dem?“ „Jo, saamænd maa du det, min Dreng, jeg vil ikke jage dig ud.“ Dermed var den Sag klar. Næste Morgen fik jeg maaste en Kop Kaffe og vandrede derefter, nu jeg havde god Tid, omkring i Tværgaderne paa egen Haand. Men jeg droges bestandig ud mod Christianshavn, da jeg skulde have min Føde paa de to Artillerikaserner. Kun den, der selv har prøvet at leve paa Soldaters Bekostning, kan vel forestille sig, hvordan min Forplejning var. En Dag fik jeg af min Onkel et Kommisbrød, som jeg næsten ikke med min Lommekniv kunde hugge eller file i; men det maatte dog ned ved Hjælp af en Slurk Vand ved nærmeste Post. Dog kan jeg ogsaa rose mig af at have spist Boghvedegrød hos Marketenderen i gl. Artillerikasernerne.

Der er jo Folk, som mener, det ikke er tidsvarende at undervise i Religion i Børneskolerne. Men man glemmer vist at gøre praktisk Prøve paa, hvordan det saa vilde gaa. Man tænke sig blot, at jeg paa det Tidspunkt aldrig, hverken i Hjemmet, Skolen eller Kirken, havde hørt om Gud og hans altseende Øje, men kun havde faaet indprentet, at det ikke var „dannet“ og ikke „human“ at tage noget af andres Ejendom. Tror man saa virkelig, at jeg, den Gang jeg paa Københavns Gader gik og gnavede paa en Kommisforpe og drak

Band til af Posten og som Dessert kunde se ind ad en Delikatesehandlers Vinduer, trods alle Humanitetslærdomme havde undladt at gøre „et rasst Kup“ for at formilde mine trange Kaar? Naar jeg nu seer tilbage paa de Dage, som ligger 40 Aar tilbage i Tiden, er jeg tilbøjelig til at tro, at uden Gud vilde det være gaaet galt med mig. — Naar Nielsen havde fri om Eftermiddagen, gik han med mig ud, hvor Mestrene boede, men vilde ikke gaa med ind, for som Svend kunde han ikke være bekendt at løbe Byen rundt med en Læredreng. En Dag stod vi ved Porten til et meget gammelt Værksted. „Gaa derind,“ sagde Nielsen, „saa gaar jeg lidt omkring, til du kommer.“ Et Øjeblik efter stod jeg inde paa Værkstedet, hvor kun nogle Drengene var for Øjeblikket. Dem fik jeg snart fortalt, hvad jeg vilde, og hvordan det var gaaet mig. Saa gav de mig et Raad med lidt Løgn i, nemlig, at naar jeg gik ovenpaa for at tale med Mesteren, maatte jeg ikke sige ham, at jeg havde været paa Christianshavn, for saa tog han mig ikke; han tog aldrig Drengene, der var løbne af Lære. Men fortalte jeg ham, at min Helsingørmester var kommen i Krigen, mente de nok, han antog mig. Saaledes gik det ogsaa: jeg skulde være der 2 Aar og have Kost og Logis.

Denne Mand har jeg altid betragtet som min egentlige Læremester, fordi jeg hos ham lærte at arbejde saaledes, at Haandværket derefter i de forløbne 40 Aar har givet dagligt Brød til mig og mine. Dermed skal dog ikke være sagt, at jeg var kommen til de Lykkeligens Opholdssted. Ogsaa der faldt meget af, som en Dreng fra et godt Hjem ikke vilde kunne bære. Men der var

dog noget af en Mand i den Mester, hvilket viste sig blandt andet derved, at han ikke som min Skolelærer eller Højsingørmesteren gjorde Standsforstel, men stælbte og slog til højre og venstre, hvor han fandt, at der var Brug for en Omgang. Han var en velhavende Mand og arbejdede ikke selv, d. v. s. han stod ikke ved sin Høvlbænk og gjorde et Dagværk, men han var dog paa Færde baade tidlig og sild. Og i sin lange Frakkelomme gemte han to Stykker Værktøj, hvormed han paaviste meget af vor Skyld. Det ene var en Lommekniv med meget tynde Blade, som han stak ind i Samlinger og Abninger; hvad vi da tidt havde skjult i Mørket, skulde Kniven nok bringe frem for Lyset. Det andet Stykke var en Krumpasser. Naar vi havde lavet mange Stykker, som skulde være ganske ens, og han kom hen og saa paa Sagerne, var det den største Ros, at han gik uden at sige noget. Men bukkede han sig ned og tog Krumpasser eller Kniv op af Lommen paa den lange Frakke, vidste vi, det var for at overbevise os om vor Skyld, og vi kunde være belavede paa det værste. Han talte næsten aldrig til os uden i Kommandoord, og bande og stælte kunde han som en Underofficer, der lærer Rekrutter. Men mærkværdigt var det, at saa snart der kom Runder paa Værkstedet, om det saa kun var en Herskabskuff, kunde han øjeblikkelig skifte Gam og være Gæstværtdigheden selv.

Han havde selv lært paa dette Værksted for mange Aar siden og holdt derfor alle de gamle Værkstedesregler og Metoder fra længst forsvundne Dage højt i Hævd; og ve os, om vi afveg en Tomme fra de gamle Baner.

Vi maatte passe paa alt gammelt Strammel, fordi det var fra „salig Jessens“, hans Læremesters, Tid.

Vi var 4 Drengene paa dette Værksted. Den ældste hed Rasmus, var fra et velhavende Hjem paa Landet og jævnaldrende med mig; vi blev ogsaa Svende paa een Gang. Jeg selv kom ind som Nr. 2, fordi jeg havde været i Lære før. Den tredje, William, var en lille thf Københavner, og den fjerde, Peter, var ogsaa fra København. Disse nummererede Pladser havde ikke saa lidt at betyde. Den ældste havde den bedste Høvlbænkspads, og naar vor Mad kom ned paa Værkstedet paa et langt Bord, havde den ældste Lov til at tage først, saa den anden, saa den tredje, og hvad de andre ikke vilde have, maatte den yngste tage. Skulde der gaa Bud efter noget, eller skulde Svendene eller de større Drengene have Hjælp, maatte den yngste holde for; var han ikke til Stede, saa den næstyngste o. s. v. Vi maatte altid være parate til hurtig Udrykning. Naar Mester fik en ny Dreng, var det første, han lærte ham, „at høre“. Saadan en lille Fyr, der ikke kunde udrette meget i Værkstedet, kunde godt gaa og drive noget, men kaldte nogen paa ham, skulde han være der øjeblikkelig. Derefter skulde han lære „at gaa“ : besørge alle mulige Grinder i Byen paa den mindst mulige Tid. Dette lærte jeg saa grundigt, at jeg mange Aar senere som gift Mand kunde glemme mig selv og sætte i Løb. Siden har jeg saa tidt seet, hvordan en 14—15 Aars Dreng paa Landet, der skulde gaa Grinde for sin Husbond, først skulde have Tid til at tænde sin Opstanderpibe og saa liste saa smaat af Sted som en gammel, udslidt Husbond, — se, det er andre Tider! Det

tredje, en ny Elev skulde lære, var „at se“; — ikke just at se Forskel paa en Ko og en Vejrmølle, men at se, at to eller flere Stykker Arbejde, der skulde være ens, ogsaa blev ganske ens. Mester kunde se; og kunde vi ikke, hjalp han os til det med sin Krumpasjer og gav os en Lusjing eller to i Tilgift; ja, det generede ham ikke at klapse os store Drengene paa 20 Aar af ude i Gaarden i alle Beboernes Paasyn.

Dog havde vor Mester ogsaa mange gode Egenskaber; han var ikke saadan en Vindspiller som min Helsingørmester, der drev om paa Bærtshufene og ødelagde sig selv, sin Familie og sin Forretning. Nej, Mester her stod paa Skansen fra Morgen til Kvæld. Tillige sørgede han for, at vi fik saa meget, vi kunde spise. Hvis Pigen ikke skar vore Rundtenommer tommetykke, fik hun baade læst og paastrevet, selv om vi havde bedt hende skære dem lidt tyndere. Det var ikke Herreretter, der blev serveret os, men jeg tænker, vi fik det samme som Mester selv i sin Tid hos salig Jesen. Og mere kunde vi da ikke forlange! Jeg kan endnu huske Spisesedlen, for den var ens Aar for Aar: Mandag Vandgrød, hveranden Uge Boghvedegrød, Tirsdag Raal eller Urter, ogsaa stiftevis, Onsdag Mælkegrød og Torstehoveder, Torsdag Raal eller Urter, opvarmede, Fredag Bølling, Lørdag Ollebrød. Til Frokost tommetykt Rugbrød med Smør og Ost og lige det samme til Aften uden Forandring eller Skjæge af Omstiftelse! Kaffe fik vi ikke, men paa Bærstvedet stod et Anker Ol, hvoraf vi selv kunde tappe i en Trækande. Denne Trækande var det tidt galt med, den blev sur;

men kom Mester efter, at vi tappede i Flasker, vankede der en Omgang over hele Vinjen; og Omkvædet var altid det samme: „Drengene er meget finere nu, end da jeg stod i Lære. Dengang kunde vi godt drikke Vi af en Ølkande.“

I de Dage arbejdede man paa de fleste Bærksteder Søndag Formiddag; og efter Middag kunde saa Drengene begynde at gøre Bærkstedet rent. Men hos os blev der ikke arbejdet om Søndagen, uden der var meget travlt, og saa betalte Mester os for det. Had vi om Udgangstilladelse, nægtede han os det sjældent, men saa dog hellere, at vi blev paa Bærkstedet og lavede noget for os selv, om ogsaa vi brugte noget af hans Materiale. Forøvrigt maatte vi skiftes til at være hjemme paa Bærkstedet om Søndagen for at kunne ekspedere, hvem der kom i Forretningsanliggender, og det var ofte mange. Der blev ikke gjort stor Forskel paa Søndag og andre Dage i de Tider. Naar vi saaledes havde Hjemmetur, arbejdede vi for det meste hele Søndagen for os selv, til det blev Aften. Var Mester, hans Hustru og Pigerne hjemme, var det ingen Sag at have Hjemmetur, selv om vi maatte løbe nogle Grinder for Røffenet, for der vankede da en lille Kop Kaffe om Eftermiddagen, og vi kunde gaa i Seng Kl. 10. Men var de alle ude, maatte man ikke sjældent sidde ene og vente til Kl. 1—2 om Natten, for Mester vilde vide, hvem der havde været, inden han gik i Seng.

Disse Hjemmeture kunde nu alligevel volde os mange Bryderier. Faldt Hjemmeturen paa en af Suledagene, og man gjerne vilde paa Landet, maatte man

leje en Stillingsmand. Men faldt den paa 2den Pintse-
dag, naar al Verden tog ud at more sig, var en Stil-
lingsmand ikke til at betale. Vi var jo 4 til at stifte,
og vi regnede ud lange Tider i Forvejen, hvordan
Hjemmeturene vilde falde. Engang havde jeg Hjemme-
tur 2den Pintsedag, og mine Kammerater gottede sig
sagtens nok over, at de var fri, og jeg skulde være
hjemme. Men saa stete det til alles Overtæffelse, at
jeg fik 2 Mark af Madammen til at gaa i Tivoli med
deres Plejesøn, en Dreng paa 12—13 Aar! Det er
den allerhøjeste Udmærkelse, jeg har nydt i hele min
Læretid, og det faldt som en Bombe blandt mine stude-
fro Kammerater.

Jeg benævnedes ovenfor min Læremesters Hustru
som „Madammen“. Hun var en meget fin og dannet
Dame, som baade kom i og selv gjorde fine Selstaber;
og hver Lørdag Aften besøgte hun det kongelige Teater.
Men mere end „Madam“ forlangte hun dog ikke — selv
af Læredrengene!

Onsdag og Lørdag Aften gik vor Mester i en Klub.
Hvad han bestilte der, veed jeg ikke, men alle vore Ven-
ner vidste, at han var væk, saa de Aftener var der næsten
altid lidt Sjov paa Værkstedet. Blandt andre kom der
en forfulden Skomagerdreng, der straks fo'r i vore Høle-
bænkstuffer, hvor vi satte det tykkeste af vore Mellem-
madstykke ned, som vi fik til overs. Han kunde nok
tage dem, hvor tykke de var! Der kom ogsaa en anden
Dreng, som næsten altid havde sin Herres store Hund
med sig. Den drev vi mange Kunstter med, gav den
f. Eks. et Par Støvler paa Bagbenene, og saa kunde
den gøre højst morsomme Krumspring i Værkstedet og

Gaarden, kom ogsaa undertiden ud paa Gaden med Stovlerne paa og lavede et helt Dpløb. Havde en af os Penge en saadan Aften, købte vi nogle af de meget store Kaffebrød og en Bægl Brændevin. Vi havde vi i Forvejen; og saa holdt ogsaa vi Klub efter vore Egnere, læste Skillingsblade med Nytt fra Krigen eller drøftede de forskellige Værkstedsbataljer, og Aftenen gik saaledes ganske fornøjeligt. Om Vinteren kunde det tidt være strengt nok; vi kendte intet til den Lüksus, som kaldes Kaffeovnsvarme: vi arbejdede i Kulde, spiste i Kulde, sov i Kulde og maatte ogsaa lege i Kulde, men morede os alligevel paa mange Maader.

Men naar vi kom udenfor Porten, gik hver sine Veje. „Hver elster, hvad hans Hu staar til,“ og min Hu stod til Teatret. Det var min særlige Fristelse, skønt jeg ikke havde Raad; men tjente jeg lidt Penge, skulde jeg derhen, om det saa var paa de allerbilligste Pladser. Den Gang var det Høstrup og Erik Bøgh, der fik de Unge til at le. Min Kammerat Rasmus holdt sig mere til Dans og Kortspil. Dans vilde han, men ikke give noget for det; saa sprang han tidt og mange Gange over Rækværket ind i Tivoli. Nogle af de gamle mindes nok det Stengærde, der stod ud imod Vesterbro; det kunde en raff Dreng sagtens sætte over. En Aften, jeg var gaaet i Seng, kom han hjem og saa ud, som havde han været i en Løvgrav. „Hvordan er det, du seer ud, Rasmus?“ „Na, det var en Betjent, der kom efter mig, og jeg maatte bade ud i Stadsgraven uden om Gitterværket. Men ligemeget — jeg skal derud igen.“ Og saa tog han andet Tøj paa, gik ud og sprang over igen. Det samme prøvede jeg engang ude i det

gamle Alhambra; det gik godt, og det var billigt, men jeg morede mig ikke: den onde Samvittighed gnavede for meget, det var, som havde jeg bestandig en Betjent i Hælene, og jeg turde ikke siden indlade mig paa slikt.

I Kortspillet gik det den gode Rasmus meget værre. Hans Forældre var velhavende, og da han var eneste Søn, forsynede de ham rigeligt med Lommepenge. Desuden havde han et Sted ude i Byen, hvor han kunde hente Forstærkning, hvis den løb tør for ham. For nogle Aar siden talte jeg med Inspektør Knap paa Lærlingehjemmet. „Giv ikke Læredrenge Penge,“ sagde han; „Penge gør dem tossede“; og det passede paa Rasmus. Da han altid var godt forsynet med Penge, opsogte han de Steder, der passede ham, bl. a. en Beværtning, hvor der spilledes højt Spil. Saaledes kunde han komme hjem og vise os 8—10—12 Rigsdaler, som han havde vundet paa een Aften. Saa var Rasmus glad og gav Kaffe og Brød over hele Linjen paa Værkstedet. Men Lykkehjulet kunde vende sig med Forstrækkelse, og Rasmus maatte pantsætte Ur, Klæder, Skjorte, ja alt, for at spille videre. Det gik denne Rasmus saa ilde, at han mistede sit Syn og tilbragte en Del Aar paa St. Johannes Stiftelsen eller „Almindeligheden“. For 2 Aar siden gjorde jeg en alvorlig Anstrengelse for at finde ham, men saa var han død, som det hedder i Guds Ord: „midt i sine Dage“.

Min anden Kammerat, William, kom allerede i Læretiden ud i noget endnu værre end Rasmus. Ham har jeg intet hørt om i mange Aar. Min yngste Lærerkammerat, Peter, var en lille Københavner fra et fattigt, men vistnok godt, maaste troende Hjem. Han var

en rigtig god Dreng, da han kom, men gif efterhaanden mer og mer op i Værkstedsvrøvlet, og det gif ham som os andre: han kom tidt paa Udlanterne af det til- ladelige. Men for nogle Aar siden traf jeg ham paa Tøjhuset som en pæn Mand, der godt kunde gøre sit Dagværk.

Det er underligt at se tilbage paa disse tre Skif- telser. Herren kan godt bevare dem, der vil lade sig bevare; maatte der blev bedet for Peter i Barndoms- hjemmet, saa han slap igennem det mangeartede Morads, vi sad i, uden at det gif ham over Hovedet.

Blandt de stramme Tøjler, vor Læremester førte os i, var ogsaa den, at vi skulde være hjemme inden Kl. 10 Aften. Portnøglen blev os aldrig udleveret, og Bægteren havde strenge Ordre til ikke at lukke os ind. Naar jeg var i Teatret eller Rasmus ude at spille Kort, kunde vi ikke altid være hjemme paa Slaget 10, men vi havde en Portnøgle, som Mester ikke vidste af. Det var en Overlevering fra vore Forgængere. Den var gaact i Arb gennem mange Led og maatte bruges med yderste Forsigtighed. Naar Porten var aabnet og lukket igen, maatte Støvlerne af, og saa gif det over Gaarden og op ad Trapperne paa Høsestøkker, hvordan saa Vejret end var. Engang kom det ved en saadan Lejlighed til en haard Kamp mellem Mester og Ras- mus. Mester troede, han havde Portnøgle, og visiterede ham, men Rasmus paastod løgnagtigt nej, og Mester fandt den ikke.

Paa et andet Omraade var Mester mere medgørlig.

Bad vi om at maatte gaa ud at bade, sagde han altid med Glæde ja; og at gaa i Vandet var meget

„moderne“ blandt os Drengene den Gang. Vi begyndte tidlig om Foraaret og holdt ud til langt hen paa Efteraaret. Disse Baderure har jeg ofte gennemgaaet i Tankerne siden, for dør synes jeg ganske særlig, min Guds gode Haand meget naadig har beskærmet mig og mange andre mod Ulykke. Vi samlede saaledes 30—40—50 Væredrengene om Astenen et Sted, vi kaldte „Røffenkoret“, i Nærheden af Langebrø. Her sprang vi ud fra en Flaade, vi kaldte „Garderflaaden“. Der var en 3—4 Alen Vand, og den, der ikke turde gaa ud fra „Garderen“, var ikke regnet for meget. Vi svømmede ud i Kallebodstrand, dykkede til Bunds, reddede hverandre og slæbte hverandre i Vand. Men der var noget langt farligere: der stod nemlig mange tykke Pæle i Vandet, ragende 2—3—4 Alen op over Vandfladen, meget slimede af Vandet. Disse Pæle kaldte vi „Stakaderne“, og paa dem flatrede vi op med megen Besvær, hvor fedtede de end var. Kom vi mange op paa hver sin Pæl, kommanderedes der 1—2—3 og saa paa Hovedet ned i Vandet igen. Naar jeg nu mindes disse Ting, kan der fare et Sæt igennem mig trods de 40 Aar, som ligger imellem. Der kunde have staaet en undersøist Pæl, hvorpaa vi kunde have knust Hovedet, eller et Søm i „Stakaderne“ kunde have revet os paa det farligste. Hvor maa jeg dog med alle disse Ting i Minde sande, at Herren er god. Han har baaret mig, som en Mand bærer sin Søn, paa hele den Vej, jeg har vandret. Og se, alt det har Herren gjort mod mig uden nogen min Fortjeneste og Værdighed, thi paa hele Vejen, som Herren førte mig ad, var jeg genstridig som Israæliterne paa deres Orkenvandring. Dog kunde jeg,

ligesom de, raabe til Herren, naar det kneb. Vi havde f. Eks. et Arbejde i Bærkstedet, som jeg altid frygtede for, det skulde gaa galt med; men saa kunde jeg liste mig ud og bede Herren om Hjælp, og saa hjalp han mig. Ja, Han hjalp mig tidt, til Trods for at jeg til andre Tider kastede hans Ord bag min Ryg. Se, hvor stor en Kærlighed Faderen har bevist mig!

Jeg har hørt mange Fortællinger om fattige Studenter paa kolde Kvistkamre og deres Sammenstød med ubarmhjertige Skræddere. Jeg har saaledes hørt om en fattig Dreng, der siden blev en stor Mand i Danmark, hvorledes han maatte bo paa et Loft over en Rejsestald og ligge til Sengs og læse for at værne sig mod Kulden. Men fattige Dreng, der vilde være Haandværkere, har heller ikke altid gaaet saa lige til det. Der kan vist ogsaa saaes megen farlig Gift i en ung Students Hjerter, men en saadan er vist alligevel fri for meget af den Raahed og Brutalitet, der bydes paa de fleste Bærksteder og Arbejdspladser. Og dog — er Gud med os, hvo kan da være imod os? Skulde jeg give unge Mennesker, der vil være Haandværkere, et Raad, vil jeg alligevel sige til dem: tag hele Tønnen med og lær, hvad der kan læres i Læretiden! Om det ogsaa tidt gaar op ad Bakke, det lønner sig alligevel. — Paa Landet florerer de saakaldte Tusindkunstnere, en Slags Folk, som nok vil have Del i de Goder, Haandværkere har, men aldrig har haft Mod til at give sig i Lære; det er unge Mennesker, der er bange for at lære Udygtighed. Saa giver de sig til at lære Husflid, og inden man veed af det, har man en Mand, der arbejder i sine 5 eller 10 Fag. Det er Folk, der, med

et Udtryk af Paulus, trænger sig ind i fremmed Arbejde. Og de gør megen Skade; kunde jeg tælle de Timer sammen, som jeg i de sidste Aar har anvendt paa at omlave og forandre den Slags forkludrede Arbejder, vilde Læserne forundre sig. Og vidste man, hvor mange af disse Timer der var aldeles brødløse, og man havde lidt Hjerte for Haandværkerne, indlod man sig ikke med disse Tusindkunstnere. Som en Kuriositet kan jeg fortælle, at der paa min Egn er to Haandværkerforeninger, og for at faa saa mange Medlemmer som muligt har man indrettet det saaledes, at næsten alle er „Haandværkere“! Kan en Mand trække i en Harmonika, kan han blive Medlem som Musiker! Kan han bruge en Kalkkost, er han Murer! Kan han køre og sælge Brød for et Bageri, er han selvfølgelig Bager o. s. v.! Mon ikke ogsaa den, der kan luge Kaatrabi, kunde være Medlem som Gartner?

Trods disse fortvilede Forhold kan Gud dog vel signe det saaledes, at en Haandværker kan leve. Vil et ungt Menneske være Haandværker, er de store Byer at foretrække, og en By som København byder mange Fordele for unge Lærlinge. Hvor gives der teknisk Undervisning som i København, og hvor betales Arbejdet saa godt som der? Konkurrencen er stor, hvoraf følger, at Arbejdet maa laves og pudses, som det slet ikke kan betale sig at gøre paa Landet. Har et ungt Menneske gaaet en saadan Skole igennem 4—5 Aar paa et godt Værksted, er han som Regel fra Ungdommen vænnet saaledes til at arbejde akkurat, at det bliver ham vanskeligt at forkludre Arbejdet paa samme Maade som Fuskere. Og om end disse tidt kan gøre Haandværkeren

Rangen stridig, skal det dog vise sig, at Haandværkeren faar det bedste Arbejde, det, som Fusterne ikke kan magte. Vel forløb min Ungdom ikke uden megen Kamp og mange Vanskeligheder, hvorom jeg har fortalt lidt i det foregaaende. Men hvor har meget af, hvad jeg da lærte, ikke været mig en vældig Hjælp i de 30—40 Aar, der er forløbne siden da; og nu, da jeg som gammel ser tilbage paa det, nu er det underligt at tænke paa, min Guds Navn til Ære!

Mine Forældre havde det den Gang saa smaat, at de ikke havde Raad til at føde mig hjemme en Uge. Saaledes var det før min Konfirmation, og saaledes blev det ved at være hele min Ungdom igennem. Men Gud Herren gav mig dog Brodet ligesom Fuglene under Himlen, der ikke saar og ikke høster og ikke sanker i Lade. Med Klæderne var det ligedan; jeg begriber næsten ikke selv, hvordan jeg fik de nødvendige Klæder i de mange Læreaar. Godt, at jeg fra min tidlige Barndom havde lært stor Nøjsomhed og at sanke de overblevne Stykker sammen. Men noget skulde der dog til, selv om jeg ikke kunde tillade mig den Lüksus at gaa med en Bomuldsbluse som andre Arbejdere og Læredrenge. Nej, Moder vævede noget groft, men stærkt Blusetøj til mig, som nok saa lidt løjerligt ud, men jeg havde ikke Raad til at nære fine Skrupler. Ligeledes vævede hun af og til lidt andet Hverdagstøj til mig, som ingenlunde var af det almindelige autoriserede københavnske Arbejdstøj, men Tøj var det i hvert Fald, om ogsaa der blev gjort lidt Nar af mig derfor engang imellem. Træetøfler lavede jeg selv, og Timerne efter Kl. 7 om Aftenen

og Søndagen maatte jeg benytte paa bedste Maade for at tjene lidt til Hjælp til Klæder.

Endelig havde jeg endnu en Hjælpefælde: en gammel Bedstemoder, som jeg endnu ikke har omtalt, min Mormoder. Denne Kvinde havde vist arbejdet meget i sin Tid, men da hun blev henved de 70, lagde Herren det saaledes til rette for hende, at hun ikke mere behøvede at arbejde for dagligt Brød. Fra min tidlige Barndom havde hun elsket mig og gjort mere for mig end noget andet Menneske paa denne Jord. Det var derfor ikke underligt, at hun arbejdede tidlig og silde for at tjene saa meget som muligt for at hjælpe mig med Klæder. Men Strikketøj og Spinderok gav jo ikke meget af sig; alligevel velsignede Gud det, saa det blev til megen Hjælp. Bedstemoder havde mange aandelige Gaver: hun kunde læse, hun kunde huske, og hun kunde fortælle; f. Eks. fortalte hun om de Dage, da Engelsekmændene var her i Begyndelsen af forrige Aarhundrede; eller om hvorledes Fisterne kaprede engelske Koffardistibe og tændte deres Piber med Femdalerstedler! Hun læste Prædikener af den svenske Prædikant Lars Vinderot for mig, men hun lærte mig ogsaa at strikke og stoppe Strømper og mange andre nyttige og gode Ting. Da Bedstemoder gik bort i 1873, lavede jeg et lille Monument af Egetræ til hendes Grav, og i Hjertet velsigner jeg mangan Gang hendes Minde.

— — —

Vi Læredrenge havde den Gang ogsaa en anden Maade at „lave Penge“ paa. Vi gik nemlig ud og ønskede glædeligt Nytaar hos vor Mesters Kunder; altsaa en Slags Tiggeri! men det var med Mesters Tilladelse.

Ikke alle Steder var vi lige velkomne, men alligevel kunde vi en saadan Nytaarsdag løbe hver en halv Snes Rigsdaler sammen, og den første Dag i Maret var saaledes vor eneste „Lønningsdag“. Gennem alt dette gav Herren mig de nødvendige Klæder, men heller ikke mere; jeg var maaste ellers bleven stor i mine egne Tanker.

Jeg har endnu ikke omtalt Samlivet med Svendene. Disse var der stor Forskel paa, men de kunde alligevel tidt gøre os Livet surt nok, skønt de arbejdede paa Akkord og intet havde med os at gøre. Men de tog al den Hjælp af Drengene, de kunde faa. Sad ikke alt Værktøjet paa sin Plads Mandag Morgen, glemte de ikke at læse os Teksten, og det baade med at „lyne, raspe og fortære“. Nogle af vore Svende stodovre paa et andet Værksted, og naar de vilde have fat i en Dreng, slog de paa en Bræddeport med en Klophammer. Og de os, om vi ikke fo'r afsted øjeblikkelig og tog Trappen i saa faa Trin som vel muligt, for ellers vankeede der noget lignende som: „Hvor længe skal vi vente paa dig, din Bondeflab? Skrup hen i Kælderen efter en halv Pægl og en Flaske Øl og for 1 Skilling Smalstraa.“ De kunde ogsaa paa mange andre Maader have os til Bedste. En Dag stod vor lille Peter og trak Slibestenen for en Svend. Samme Peter var en lille trosthyldig Fyr. Svenden syntes, der var lidt rigeligt Der i Slibestruget; saa siger han til Peter: „Du skal ikke lade de store Dreng pudse dig af med dette Slibestensler. De Penge, som kommer ind for det, tilfalder den yngste Dreng, som trækker Slibestenen.“ „Kan man sælge det?“ spørger Peter. „Ja, saa meget Du kan skaffe, kober de paa Gl. Torvs Apothek. Man siger, de laver det fineste

Plaster af den Slags." Om Aftenen tomte Peter i al Hemmelighed Slibetruget; vi andre maatte jo ikke vide det, at vi ikke skulde gøre vore Krav gældende, og det stakkels Fyr gif paa Apotheket med det. Dette var en af de mange Spilopper, der daglig blev udspillet paa Bærkstedet; hvem der ikke kunde gribe disse Fugle i Flugten, maatte finde sig i at løbe efter dem.

Saa skred da Tiden henimod den Dag, da vi skulde gøre Svendestykke. En Søndag i Januar 1866 skulde Rasmus og jeg møde paa OIdermandens Bærksted til- ligemed mange andre og tegne Svendetegning. Alle sllige Smaating lagde man i de Tider hen til Søndagen. Men godt gif det i hvert Fald; OIdermanden beholdt Tegningerne, sendte dem paa Akademiet, og en Tid efter fik vi dem tilbage. Paa Rasmus' og min var der skrevet paa Bagsiden: „Antaget ved det kongelige Akademi for de skønne Kunster 19. Januar 1866.“ Dette var det første Led i Frigørelsen. Men noget stod endnu tilbage. Vel var vi godt kendt med det Arbejde, vi skulde lave til Svendestykke; vi havde lavet det tidt, men der var dog lidt Uengstelse blandet i Glæden. Og for mig var der en anden Spænding, som var værre end selve Ar- bejdet, nemlig Pengepørgsmaalet. Jeg vidste, at Ras- mus fik baade ny Klæder og Lommepege hjemmefra, men hvorfra skulde jeg faa mit? Jeg veed næsten ikke, hvordan det gif til, men da Dagen kom, havde jeg baade fint nyt Tøj og Cylinderhat til 6 Rigsdaler, saa jeg kunde godt møde baade hos Magistrat og Borgmester! Da Rasmus og jeg paa denne lykkelige og længe ventede Dag gif pnyttede ud af vor Læremesters Gaard, havde Mester sagt til de andre inde paa Bærkstedet: „Der gaar

to lykkelige Mennesker." Da de senere fortalte os det, vidste vi godt, han mente det modsatte, og han kunde have nogen Ret deri. Det var slet ikke saa lysteligt, som vi troede, for et ungt Menneske at blive Svend; vi mistede vort Hjem; og Mad maatte vi selv skaffe os, hvad enten vi havde Arbejde eller ej. Den Gang var der ingen Fagforeninger til at værne Haandværkerne mod Udbytning. Svenskerne kom til Byen i Snesvejs og vilde arbejde for, „hvad Herren vil give“, derfor kunde dygtige Folk tidt gaa ledige. En Svend, som var uundværlig for sin Mester, kunde nok tjene Brødet til sig og sine, men de mange almindelige, tidt gifte Folk maatte arbejde strengt for at tjene en Rigsdaler om Dagen, hvis de kunde saa fat paa et Bærksted. Dermed kunde de knap skaffe Føden. Men snød Mestrene dem ved at knappe paa Lønnen, saa stjal Svendene til Gengæld af Mestrenes Materiale og fuskede for dem selv i Arbejdstiden og skaffede sig paa den Maade ekstra Fortjeneste!

Da jeg havde færtet lidt omkring, lykkedes det mig at saa Arbejde paa en Bogfabrik paa Vesterbros Torv, lige paa den Plet, hvor nu 40 Aar senere Vesterbrotorvs Kirke skal rejses. Der havde jeg det godt og var iblandt rare Mennesker.

Den sidste Akt af Obergangen til Svendeværdigheden har jeg endnu ikke fortalt. Det var ikke den mindst alvorlige: man skulde jo forenes med de andre Svende! Denne Sammensmeltning gik til paa følgende Maade: Vi unge Svende maatte give Møde paa Kroen, hvor vi blev stoppede ind i et Forværelse og kunde sætte os paa nogle Bænke. Man havde den Gang en vældig Pokal,

vist af Sølv, rigt behængt med en Mængde Medaljer. Denne blev nu fyldt med Citronøl, og en af de gamle Svende tog nu „Velkomsten“, som den kaldtes, kom frem i Døren til os og holdt en lille Indvielsestale til os unge. Derefter kom han helt ind og bøjede sig ned til hver enkelt og lod os drikke af „Velkomsten“. Mens man drak, sagde han disse Ord: „Fra nu af er Du Du med enhver Kæretmagersvend.“ Og at denne Rettighed havde Hævd Verden over, fik vi siden skriftligt baade paa Tysk og Fransk! Denne Ceremoni gik saa højtidelig til, at det udbortes næsten mindede om en Altergang. Da den var forbi, fik vi Lov at komme ind i de andre Lokaler, hvor der var mange forsamlede, som kom os i Møde og ønskede os Velkommen. Saa kom Svendenes Koner og Kærestes, og derpaa endte Højtideligheden med nogle Boller Punsch og et Val. Det var saa vor egent Sag, om vi kunde vænne os til at sige Du til alle disse gamle seje Skikkelser.

Hvor stort et Svælg, der var befæstet mellem Svende og Dreng i de Tider, og hvor omhyggelig alle Parter vogtede paa deres Ære, kunde der fortælles meget om. Denne Rangforordning begyndte med det samme, man kom i Lære; jeg skal nu give en Prøve paa, hvorledes det udviklede sig.

Nogle Dage efter at jeg var bleven Svend, skulde jeg udføre et lille Arbejde for min Mester hos Grosserer Jørgen Jensen i Vestergade. Havde det været 8 Dage før, havde jeg selv maattet bære mit Værktøj og Materiale, men nu sendte Mester en af mine Lærekammerater med til at bære Krammet efter mig! Jeg synes ellers, at de gode gamle Mestres godt kunde ladet de unge

været ene om at blive store i deres egne Tanker; i saa Henseende er de fleste letnemme. Hellere maatte de have enedes om at give deres Folk saa meget for Arbejdet, at de kunde have levet ordentligt. Da var de vist blevne skaaned for Socialismen endnu en hel Del Aar. Men netop i disse Tider, fra 1866 til 72, blev den født til Verden herhjemme.

Jeg arbejdede engang sammen med en af de rigtig gamle, sejge Svende paa et Værksted, hvor der var mange Folk. De gamle kaldte undertiden hverandre ved Fornavn, og denne hed Ferdinand. Samme Sted arbejdede en ung Svensker, og Svenskerne var altid ilde sete, fordi de satte Arbejdslønnen ned og fedtede for Mestrene. Denne prøvede ogsaa en Gang paa at sige Ferdinand. „Tror Du, jeg vil være Ferdinand for en Pjalt som Dig?“ Iød Svaret, og saa var Svenskeren færdig.

Da man altsaa var bleven Svend, begyndte man ogsaa at se sig om efter nye Forbindelser og nye Venner. Ved Afslutningen af denne lidt tragiske Læretid havde der ellers for mig været god Grund til at se mig om efter Gud og sige Ham Tak for hans Beskærmelse, Godhed, Trofasthed og store Overbærenhed imod mig. Men Takken var lagt paa Hjlden, og paa Hjertet hvilede en Sten; J kender nok dens Tryk, alle J, der ikke kan og ikke vil takke Gud, og J føler godt, hvor Byrden bliver tungere Aar for Aar.

Et af de Steder, som det laa nærmest for mig at søge hen, var Arbejderforeningen af 1860. Det var ingen kristelig, men heller ingen socialistisk Forening. De Mænd, som nogle Aar i Forvejen havde stiftet den, har sikkert haft mange gode Hensigter dermed, bl. a.

den at bevare unge Mennesker fra at komme ud i Snabset. Her kunde vi for et lille ugentligt Kontingent nyde mange gode Ting. For det første havde vi hver Aften et godt Hjem at ty til med oplyste og varme Lokaler, hvor vi kunde læse Blade og Bøger eller samtale; og saa kostede det ikke Penge som paa Beværtninger og Kafeer. Dernæst havde vi Afgang til et Bibliotek med gode og morsomme Ting. Saa kom der mange forskellige Talere og Videnskabsmænd og holdt Foredrag for os et Par Gange om Ugen, f. Eks. Professor Holten om Naturvidenskab og „Dagbladets“ Redaktør, Carl Wille, om den engelske Statsforfatning. Stundom oplæste ogsaa gamle Manzius et og andet morsomt, som kunde sætte Liv i Gemhytterne. Og saa videre.

Denne Forening havde paa den Tid Lokaler i Vinggaardstræde Nr. 6, og Formand var C. B. Rimestad. Ham betragtede vi som Fader. Naar vi en Sommeraften var ude i vor Have paa Nørrebro, sad Rimestad gerne med et stort Krus Øl og saa paa os unge og sagde: „Mor jer kun, Børn! mor jer, mens I er unge.“ Det var en rar Mand, men Folk sagde om ham, at han havde en Svaghed for Bajerst Øl, og den Gaade blev engang fremsat: „Hvad Forstel er der paa Grækenland og Rimestad?“ Løsningen var: „I Grækenland havde de først en Konge fra Bavern og saa en dansk. Men Rimestad vilde først have „en dansk“ og saa „en Bajer“ ovenpaa!“ I Bestyrelsen sad ogsaa den tavse Erik Bøgh med det lange Polkahaar og den store Anevelsbart. Om ham vidste vi godt, at han havde skrevet de „Hundrede Viser“, som var i Bogsamlingen, „Unge Jens Jæn“, „Mester Oles Prædiken“ og „Jo-

nas Tværmose“, der ærgrede sig over, at han ikke kunde lade være at ærgre sig, o. m. a. Men tale gjorde han ikke; han nøjedes med at nikke lidt til højre og venstre. Tidt havde jeg Lyst til ligesom paa Tivoli at raabe: „Sig noget, Pjerrot, at vi kan høre, hvordan Du taler,“ men dette maatte opgives.

Omvendelse.

I denne Forening oplevede jeg engang noget alvorligt, hvis Spor aldrig blev ganske udslettet, om det end ikke straks gjorde den Gerning, det var bestemt til. Her kom jeg nemlig til at overvære — som jeg tror — den første Missionsuge i Danmark, vistnok i 1866; og det gik saaledes til. Hver Uge var der Foredrag, og en Aften, som vi sad i Lokalerne, hørte vi, at der var noget ovenpaa i den store Sal. Saa slentrede vi derop. Her var samlet en Del Menneſter om en Mand mellem 30 og 40 Aar med et rundt Ansigt og Fuldstæg. Han vilde holde et bibelsk Foredrag, og jeg blev selvfølgelig for at se, hvordan det vilde spænde af. Jeg havde vistnok ikke hørt ret mange Guds Ord forkynde siden min Konfirmation; Folk brugte jo slet ikke at gaa i Kirke den Gang. Desuden havde jeg ikke engang Mod til at gaa ind i de store fine Kirker. Mens jeg var i Helsingør, havde jeg en tidlig Aftaarsmorgen været i „Gl. Kloster“, en Anstalt for gamle Koner, eller rettere i dens Kirke, hvor jeg for første Gang hørte Salmen „Amen

raabe hver en Tunge". Dette gamle Kloster lignede en Indretning fra Baldemarernes Tid. I København havde jeg en Gang været i Bartov Kirke (atter et Sted for gamle Koner!), men det var vist nærmest af Nysgerrighed for at se gamle Grundtvig; han saa den Gang ud som paa de gamle ærværdige Portrætter, man nu har af ham.

Altsaa, jeg blev i Salen for at se, hvad det vilde blive til. Men denne Mand havde ikke talt ret længe, før vi mærkede, at han var fyldt med en Kraft, som vi ikke kendte. Vi stod alle som fastnaglede til Pletten; vi stod og blev staaende, skønt han forlængede sin Tale til sent ud paa Aftenen. Jeg har ofte siden tænkt mig, at dette Møde har haft nogen Lighed med Pauli Møde i Troas, Ap. Gern. 20. Kapitel, hvor den unge Karl i Sovne faldt ud af Vinduet. Ogsaa dette Møde varede længe; men Manden havde den Gave at holde vore Tanker saaledes fangne, at ingen fik Tid til at tænke paa Træthed. Til sidst bekendtgjorde han, at han vilde tale igen i Morgen Aften ved samme Tid og saa fremdeles hele Ugen igennem, hvorefter han skulde rejse bort. Den sidste Aften talte han over Ap. Gern. 20. Kap. fra det 17de Vers og ud. Han talte med Guds Lands overbevisende Magt; men mest smertede mig det Ord, at vi ikke skulde se hans Ansigt mere. Til sidst anbefalede han os Gud og hans Raades Ord, som er mægtigt til at opbygge og bevare os og give os Arv blandt alle de hellige.

Saaledes sluttede denne Missionsuge, hvor vi Aften efter Aften havde staaet i Flok og Rad og lyttet til Sandhedens Ord. Og nu Virkningerne? Ja, de var

noft omtrent, fom da Paulus talte for det høje Raad i Athen: nogle spottede, andre sagde: „vi vil høre dig igen“ (blandt dem kom jeg selv), atter andre hang ved ham og troede. For disse sidste fik han det ordnet saaledes, at de skulde leje et Værelse og samles om Søndagen for i Fællesskab at læse Guds Ord. Jeg var lige ved at komme med; men hvorfor kom jeg dog ikke med, nu Korset ikke længer stod skjult mellem Løv i det fjerne? Ja, hvorfor kom jeg ikke med? Fordi

Djævelen, Verden og Kød og Blod
staar altid Guds Ord og Aand imod.

Hvad der blev af den Menighed, har jeg aldrig siden hørt noget om, og hvem selve Manden var, veed jeg den Dag i Dag ikke. Jeg har forhørt mig hos Folk, som jeg formodede vidste Besked, men ingen har kunnet sige mig noget bestemt.

Hvis en ung Svend paa 21 Aar, som jeg den Gang var, skulde komme i en lignende Situation, vil jeg sige til ham: Den Dag, Du hører Guds Røst, da forhærd ikke dit Hjerte; det er Mesteren, som drager forbi. Han kan komme igen og drage forbi flere Gange, men regn ikke med det. Betænk snarere, hvad det vil sige at miste sin daglige Hjertefred og maaske det evige Liv — er det ikke at spille et højt Spil? Lyt ikke til Dragestemmen, som siger inden i Dig: „Den Sag kan Du altid faa ordnet, forhast Dig ikke, Du er kun 21 Aar.“

Men hvad skulde jeg nu gøre? Mit Hjerte havde erkendt, at Ordet var Sandhed, men jeg vilde ikke gaa med dem, som gik op til Højtiden. Jeg maatte faa til at „leve paa polst“ med den Herre, som dog havde baaret

mig paa Ornevinger gennem de lange og trange Barn-
doms- og Ungdomsaar — men hvilken ynkelig Stil-
ling! Hvor staar Herrens Ord klart for mig, naar Han
siger: „Jeg dømmer ikke Verden, men det Ord, jeg har
talet i Verden, skal dømme den paa den yderste Dag.“
Havde Herren kaldt mig til Regnskab i den første Natte-
vagt, hvordan var det gaaet mig? Men jeg har er-
faret mange Gange og paa mange Maader, at Herren
er naadig og barmhjertig, langmodig og af megen Mis-
kundhed.

„Herren taler een Gang og en anden Gang,“ staar
der hos Job. Anden Gang, han talte til mig, var
nogle Aar senere en Sommernat paa en Sti, som gik
gennem en høj Sædemarke. Det var langt borte fra
København, men Herren har Vej alle Steder, ogjaa
gennem Sæden. Her var det ikke Ordet, men Aanden,
som talte sit mægtige Sprog, saa jeg ikke kunde mis-
forstaa det. Hvor var jeg Himlen nær den Aften! Havde
der været et Menneske, som kunde have udrakt en kær-
lig Broderhaand og trukket mig over Grænsen, havde
jeg vist fulgt med. Men der var ingen, og selv havde
jeg ikke Mod til at gaa. Dog, Herren er den samme og
bliver ved at kalde. Ved at gøre godt imod en kan han
drage mægtigt i en, navnlig i de unge Dage, inden
Hjertet bliver altfor haardt.

En Sommernat, vistnok i 1870, sejlede jeg i en
større Baad sammen med 15 andre unge Mennesker fra
Fredensborg til Esrom. Ikke en af dem var søvant eller
kunde saa meget som gaa frem og tilbage i en Baad;
derimod var vistnok de 4 helt fulde og andre 4 halvt
fulde og Resten mer eller mindre normale. Vi sejlede

fra Fredensborg ved Eftiden og naaede først Esrom hen ad Morgenstunden. Kun een Mand kom udenbords, men det var paa grundt Vand, saa han var let at redde. Men ikke længe efter var to Studenter paa Togt i Esrom Sø, Baaden kæntrede, og den ene druknede. Saa sagde Herren til mig: „Der kan Du se. Havde det nu været Dig, hvor var din Sjæl saa havnet?“ Men Djævelen tog straks til Orde: „Du er nu een Gang født under en lykkelig Stjerne, og saa har Du vel ogsaa lidt bedre Greb paa Tingene end disse Studenter.“ Saaledes kan Lys og Mørke Aar efter Aar prøve Styrke i et Mennekehjerte; men farlige er disse Sammenstød. Efterhaanden bliver man som den Konge, Daniel omtaler i sit 4de Kapitels 30te Vers — han, der sagde: „Er dette ikke det store Babel, som jeg har bygget til et kongeligt Hus ved min Styrkes Magt og til min Herligheds Ære?“ Og der er lang Vej fra en saadan Hjertetilstand og saa til den, som er beskrevet 7 Vers senere (i Vers 37): „Nu priser og ophøjer og ærer jeg Himlens Konge; thi alle hans Gerninger er Sandhed og hans Stier Retfærdighed, og han kan ydmyge dem, som vandre i Hovmodighed.“ Og Vejen mellem disse to Hjertetilstande gaar gennem dybe Ydmygelses, som man selv kan læse i de mellemstaaende Vers hos Daniel.

Men Du, al Naades Gud, Du har jo selv sagt, at Du vil blive ved at handle underligt med os — underligt, ja vidunderligt! Hvor kan Du blive ved at bære et Menneffe paa Ornevinger, skønt det gaar om med et tvedelt Hjerte; og hvor kan din Barmhertighed blive ved Aar for Aar at høre paa Menneffer, der hyle paa deres Leje for Korn og Most, men ikke raabe til Dig

i deres Hjerter! Jeg har jo selv staaet i den Skare, men efter at Du, Herre, fik salvet mit Dje med Djensalve, kunde jeg begynde at se, det er sandt, naar Du siger i dit Ord: „J gør mig Besvær med eders Synder, og eders Frelse vil koste meget.“ Ja, den har kostet meget, og hvor maa vi sande, at Herren er god!

Det kan være saare strengt saaledes i Ungdomstiden at leve i Grænselandet. Man har ikke hjemme blandt Guds Folk, men man har heller ikke hjemme paa Kroer eller Danseknejer. Hvor man vender sig, gaar Ballonen den forkerte Vej. Skulde en klog Mand bedømme et ungt Menneske, som staaer saaledes i det, tænker jeg mig, han vilde sige: „Han er sikkert Grundtvigianer af nyste Type, han er alsidig; eller han er en, der vil noget!“ Men Sandheden er, at det er svært at være hjemløs. Jeg for min Del har forsøgt mig baade i Kroer, paa Værtshuse og Skovballer, har prøvet baade dansk Brændevin, bayersk Öl, Rappensch og Romtoddy med dobbelt Væge, som det hedder, men intet har smagt mig. I Kortspil var jeg uheldig, i Billard og Reglespil naaede jeg heller aldrig nogen Færdighed, og nu finder jeg det heldigt, at jeg var uheldig; jeg tænker mig, det var Guds gode Haand, som fredebe om mig. Hellelere søgte jeg de ensomme Steder, hvor jeg kunde ihæle med mine egne Tanker, thi jeg havde intet Menneske, jeg kunde dele dem med; jeg vidste jo næppe selv, hvad jeg vilde. Saaledes tilbragte jeg megen Fritid ved Sø eller Skov, eller hvor det passede bedst;

at vælge Guds Himmel jeg havde ej Mod,
jeg syntes, jeg var af for ringe en Rod.

Jeg følte allerede den Gang, at jeg var optaget paa Valglisten blandt dem, der har at vælge mellem Himmel og Helved, Gud og Verden. Men jeg gjorde i mange Aar ikke Brug af min Valgret. Alligevel lod Gud mig, i ubegribelig Langmodighed, staa paa Valglisten Aar efter Aar. Og han mindede mig om, at jeg stod der. Fra Barndom og Ungdom havde han tidlig og idelig sendt sine Tjenere Profeterne efter mig. Hans Ord havde omlejret mig paa alle Sider. Og uden om sit Ord havde han lagt en Hærstares Mangfoldighed af Belgerninger, for hvilke jeg var skyldig at takke og prise ham og være ham lydlig. Alt det vidste jeg godt. Og jeg skintede ogsaa godt, hvorledes der bag alt dette taarnede sig som Djerpe en Sky af Herrens Tugt, Dømmegjælder og Straffedomme, som kunde bryde løs, naar det skulde være. Og dog — hvor senhjertet var jeg til at tro! Hvor uvillig til at lægge mig fuldt og fast i Jesu Frelserfavn!

Men Herren blev ikke træt. Med sin bløde Faderhaand blev han ved at føre mig blidt og naadigt; ja, han bar mig som paa Ornevinger. O, at jeg i saa mange Aar kunde modtage saa meget godt af hans Haand uden at elske og tjene ham derfor!

Jeg hukker engang i mine senere Aar, jeg var kommen hjem paa Besøg hos mine Forældre. Der faldt Biblen mig i Hænde, og jeg læste de sidste Kapitler i Johannes-Evangeliet. Hvor mægtig greb mig ikke Jesu Afstedssord og hans varme Bøn for sine Venner. Ak, om jeg den Gang var bleven Herrens! Men jeg faldt tilbage igen. — En anden Gang senere hen førte Gud mig lige hen til Dødens Porte. Jeg næsten smagte Dø-

dens Rædsel, men Gud skaanede mig for at fare herfra, — om jeg dog først kunde komme til Sandheds Erkendelse! Ja — se, hvor stor en Langmodighed Faderen har bevist mig!

Dog faldt jeg aldrig helt til Ro i Verden. Jeg kunde være med i det morsomme, men jeg kunde ikke more mig over det smudsige. Jeg hadede det grimme i alle Skikkelser — ogsaa det grimme i mig selv. Men jeg kunde ikke overvinde det ved egen Kraft. Jeg raabte ikke saa sjældent til Herren; men hver Gang Guds Kærlighed var lige ved at overtale mig, kom Djævelen og hvistede: „Hvad tror Du, Folk vil sige, hvis Du bliver hellig? Du mister din Forretning, og ingen vil indlade sig med Dig.“ Og saa tog Fejghedens Aand Herredømmet over Guds Aand. — — —

Oftest søgte jeg at arbejde mig bort fra det hele i en næsten fortvivlet Zagen efter at saa saa meget timeligt udrettet som muligt. Denne Zagen gik saa vidt, at jeg næsten gjorde alle Dagene lige. Helligdage, Søndage og Søndage betød for mig kun ét og det samme. Der var kun den Forstel, at jeg opfatte alle Smaaarbejder til om Søndagen. Men bag denne Zagen efter timelig Binding sad Frygtens og Fejghedens onde Aand og tærede paa Hjertets Fred. Jeg blev urolig og opstræmt. Hændte det blot, at jeg under en af mine smaa „religiøse Betragtninger“ hørte Lyden af et af mine Smaabørns Træstotramp, kunde jeg fare sammen, som var der Ild i Huset; — en sørgelig Bekræftelse paa Herrens Ord: „Jeg vil gøre Eder saa blødhjertede, at et faldende Blads Lyd skal jage Eder.“

Men han, den trofaste og langmodige Gud, kunde

ikke blive træet. Han førte sit levende og levendegørende Ord læt ind til mine Døre; han imagede det saa, at jeg i Aarenes Løb fik mange alvorlige Bidnesblyd at høre, og hans Raadesord gav Genlyd i mit Hjerte. Men af — saa kom Djævelen igen. Som Guds Raade var lige ved at gribe mig, hvisttede han: „Huffer Du Ordet i Hebræerbrevet: Det er umuligt, at de, som engang er oplyste, og som have smagt den himmelske Gave . . . og saa falde fra, atter kunne fornyes til Omvendelse.“ Med det Ord spærrede han mig længe Vejen. Jeg spntes, det maatte gælde mig. Jeg var jo saa ofte falden tilbage igen; saa kunde jeg altsaa ikke fornyes til Omvendelse! Nu blev jeg for Alvor angst. — — En anden Gang talte en Præst om, at blandt dem, der efter Johannes' Aabenbarings Skildring lukkes ude fra det nye Jerusalem, staar de fejge først paa Listen. Det løb mig koldt ned ad Ryggen. Atter sagde Djævelen: „Kan Du se, Du kan ikke længer frelses. Det er for silde.“

Men Gud narrede Fristeren her som saa ofte ellers. Netop den Angst og Nød, som kom op i mit Hjerte gennem Djævlens Forsøg paa at lukke mig ude fra Herrens Frelse, vakte mig for Alvor op af min Halvhed og Lunkenhed. Jeg kom „i Dødsens Nød“. Jeg tørstede nu efter Gud og turde dog ikke nærme mig Gud.

En Aften, som jeg kom hjem fra Møde i en saadan Sjælenød, tog jeg endnu engang Biblen frem. Jeg sagde til mig selv i næsten sanseløs Fortvivlelse: Det Ord, mit Dje først falder paa, vil jeg tro er fra Gud, og derved vil jeg lade det blive. Saa slog jeg op — jeg har aldrig siden bobet det paa samme Raade — og

Stedet, mit Dje den Aften faldt paa, var dette: „Der nu Jesus havde taget Eddiken, sagde han: det er fuldbragt! Og han bøjede Hovedet og opgav Anden.“ Hvor greb det Ord mig i al sin hellige Herlighed! Jeg kunde ikke have faaet noget bedre. Jeg begyndte at tro, at Jesus havde fuldbragt ogsaa min Frelse; og jeg havde det nu en lille Stund som Josef af Arimathæa: „en Discipel af Jesus, dog lønlig af Frygt“. Men da jeg vidste, at med Munden bekendes der til Saliggørelse, og da Gud stærkere og stærkere lod det lyde i min Sjæl: „i Dag eller aldrig“, saa turde jeg ikke op sætte Bekendelsen til næste Morgen. Jeg kaldte da paa min Hustru og fortalte hende, at jeg turde ikke længer leve mit gamle Liv. Vi bøjede vore Knæ og bad sammen. Under Bønnen var det, som det nye Liv vaagnede op til fuld Bevidsthed. Jeg rejste mig, gik ud i Værkstedet, tog et Stykke Pridt og skrev paa den oliemalede Bæg: Jeg og mit Hus, vi ville tjene Herren!

Jeg havde den Gang to unge Mennesker paa Værkstedet. Dem fortalte jeg, hvad der var sket. Den ene gik endnu samme Aften op paa Loftet og græd sin Synd ud for Herren; den anden er senere bleven ombendt.

Aldrig kan jeg blive træt af at sige: se, hvor stor en Kærlighed Faderen har bevist mig! Samtidig kan jeg ikke andet end grue ved Tanken om, at der stadig er Mennesker, der er sløve eller frække nok til, ligesom jeg selv, at blive ved med at forhale Guds Frelse.

Men, Du kære Herre, Du gør jo alle Ting vel. Du gør, at de døve hører, og at de maalløse taler; — ogsaa Evigheden har Du lagt i vore Hjerter. Den Dag, da alle Brændinger gik over mig, tog Du mig op af

den brusende Grav og det skidne Dynd og fatte mine Fødder paa Klippen; og Du vil gøre ligesaa ved hvert eneste Menneske, der vil lade sig overtale af Dig!

Maaske er Du, som læser dette, endnu ung, ubefæstet i Troen, men dog villig af Hjerte. Saa lad Dig ikke af Djævelen standse! Lad ham ikke faa Lov at kaste Opsættelsesgarnet over Dig med Maffer saa fine, at Du maaske næppe selv kan se dem. Lad Dig drage af den Herre Kristus! Kald paa ham, den Stund han er Dig nær! Thi det maa Du vide: hvad jeg her har skrevet, har jeg ikke skrevet for at tale om mig selv, — jeg er kun et stakkels svajende Rør! — men for at lade Jesu Frelsertrofasthed træde Dig nær. Derfor kan jeg slutte omtrent som Johannes:

Mange er de Oplevelser, og mange er Guds Dragelser med mig, som ikke er skrevne i denne Bog; men dette er skrevet, at J skulle tro, at Jesus er den Kristus, den Guds Søn, — og at J, som tro, skulle have Livet i hans Navn.

Mel.: Blomstre som en Rosenqaard.

Vinterkulden er forbi,
 Sangens Lieder kommer! —
 Hjærte, er Du bleven fri?
 Glæd Dig, det er Sommer!
 Endnu Jakobsfittigen staar,
 Og med Bud Guds Engle gaar
 Mellem os og Thronen.

Herrens Mand og Herrens Ord
 Mægtig tog til Orde;
 I Guds Hus og ved hans Bord
 Selv han gaar for Vorde.
 Herrens Bog i mange Hjem
 Kom som skjulte Skatte frem,
 Gjorde Sjæle rige.

Herren gjennem Landet gaar;
 Turtelbuen høres.
 Mange Folk af alle Aar
 Drages hid og røres. —
 De med Tolders Bøn og Sind
 Gaar til Herrens Glæde ind; --
 Englene sig fryde.

Der blev Sang, og der blev Fest —
 Tak, I Hjerter mange!
 Himmelfongen kom til Gæst
 Rundt i Hytter trange.
 Selv Granit og Kampesten,
 Gamle Knoller, bøde Den
 Herrens Pris kundgjøre.

Jesús, Tak for alle Ting,
 Tak for Raadetiden!
 Tak, Du endnu gaar omkring,
 Søger stor og liden;
 Tak, hver Gang en Broder ny
 Bliv og bange søger Ly
 Under Raadens Binger!
